

اثر: عبیدالله محدوم فیضی،

قرائت ترکی

بونچی جزئی.

(۵)

اوچنچی، دورتنچی صنف ابتدائی لر ایچون ترتیب ایدلمشدر.

15 تیر
M. ...

ناشری:

„معارف“ کتبخانهسی

قرانده.

15 капика

Копика

ل. پ. آنتونوف مطبعهسی قرانده.

КАЗАНЬ.

ЭЛЕКТРИЧ. ТИПОГРАФИЯ Л. П. АНТОНОВА

1912 Г.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الله

بالالرا!

كیچ بله مکتبدن یورطکزه فایتقاچ، آناکزه فارنم آچ! طوگامن ا
آردم! دیب ایته سز. اولده سزنگ فارنگزنی طویدرادر. صاماوار
قویوب چای اچروب یلتادر.

حالكزنی کرتوب، آرغانلقکزنی بترورگه طرشادر. آناکزنگ بو
قدر یغشیلق ایتووندن نی قدر شاداناسز. وهرکمگه آنا بیک قدرلی
کشی ایکانیی آکلایسز. وهر ککشینک بر آناسی بولووی نی قدر
کیره کلی اش ایکانیی بله سز.

بالالرا!

سزنگ آناکزدن طاغنده شفقتلیرهک و طاغنده یغشیراق بر ذات
باردر. بو یغشی آنانی سزگه اول ذات بیرگاندر. دنیانی، قویاشنی، آینی
اول ذات یاراتقاندن. اول ذات الله تعالی در. الله تعالی بردر. بار
نرسه نیده کورر، ایشیدر، سیزهر. یغشی اشلرمنیده یاوز اشلرمنیده
بلور. یغشی اش اشلگان کشیلرنی سویهر. یامان اش قیلغان کشیلرنی
سویهس. طریشایق! یغشیلق قیلوب الله تعالی ننگ سویگان قولی بولایق.

بیر

اوستنده یوروب یاتقان بیریمزنگ نی توسلی ونی صورتده ایکانیی
بله سزمی؟ دنیامز قاربوز کبی توگارا کدر. دنیامزنگ اسمنه بیر دیب
ایته لر. بیر بیک زوردر. بار ایله نه سی اونوز مک چاقرمدنده آرتوغرافدر.
برده طوقتامای جهیهو ایله نوب چغارغه اون یسل وقت کیرا کدر. بیرنگ

اوستنك بيش كپساک قوری بیر باردرد. آلارنك اسملری: آوروپا، آسیا، آفریقا، آمریکا، آوسترالیادر.

اوستنده یوری طورغان بیر مزنك دینگز لرینی، كوللرینی، طاوولرینی، پادشاهلقلرینی بلمك بیک فایده لیدر.

بونلرینی اوگرهته طورغان علمگه (جغرافیا) دیب ایتلدر.

دعا

بالالر! آناكزدن قارنكز آچقان وقتده ایكمك، صو اچهسكز کیلگان وقتده صو صورایسز، شوشی نك کبی الله تعالی دنده عقل، یورا کلیك، طرشو صوراکز. کشیگه آش و صونه قدر کیرهك بولسه، یغشی کشی بولو ایچون عقل و طرشوده شول قدر کیرهك بولادر. الله تعالی یغشی کشیلرینی سوپه در. نلگان نرسه لرینی بیره در. الله تعالی عقللی و یغشی بالالرنك نچکه طاوشارینی ایشتور و دعالرینی قبول ایتوب صوراغان نرسه لرینی بیرر.

مثال

بالالر! بر باقچه غه کرگانده بیک کوب آغاچلر کوره سز. آلا ر بارده بر تیگز توگل. قایسیسی بیک بیوک و قایسیسی بیک ته به نك؛ بعضیسی بیمشلی و بعضیسی بیمشسز بولادر. باقچه چیلر بیمش بیره طورغان آغاچلرینی بیک تربیه لهب کون صاین صوسیبوب ایلنه لرینی طازارتوب قاریلر. بیمش بیرمای طورغان آغاچلرینی اوسوب بیتدی دیگاچکنه کیسوب اوطن ایتوب پیچکه یاغالر. باقچه ده بولغان زور آغاچلر واق آغاچلردن اوسوب بیتشکانلردر. یوغیسه باشندوق بو قدر زور بولماغانلردر.

طورا طورغان شهر یا که اولمز بر باقچه کبکدر. زور کشیلر الوغ آغاچلره و بالالر کچکنه آغاچلره اوخشايدر. اوقو و یازو اویره نگان بالالر بیمشلی آغاچلر کبک بیک قدرلی و حرمتلی بولوب یغشی اورنلارده غنه خدمت ایتلر.

اوقومای و یازمای طورغان شایان بالالر آخرنده بیک قدرسز بولوب خدمتچیلک و اوطن کیسوچیلک کبک اشلرگه گنه یاریلر.

پيغمبر

الله تعالی بزگه یخشی و یامان اشلرینی، حرام و حلالینی بلدر تو ایچون اوز
 آر ایزدن پیغمبرلر یبه رگان. پیغمبرلر اوزلرینک طوغری سوز سویله دکلرینی
 کشی فولندن کیلمی طورغان معجزه دیگان اشلرینی کورسه توپله اثبات ایتکانلر.
 پیغمبرلر گناه قیلماسلر، بالغان سویله مهسلر، الله تعالی نك فوشقان
 و طیغان اشلرینی اوزلرینک قوملرینه اوگره تورلر. پیغمبرلر نك ایك
 اولگبسی آدم علیه السلام، ایك صوگفبسی محمد علیه السلامدر. بو ایکی سینیك
 آراسنده بیک کوب پیغمبرلر کیلگاندر. صائینی الله تعالی گنه بلور.
 پیغمبرلرینی بیک سویه رگه کیرهك. آلاز بزگه الله تعالی گه عبادت
 فیلونك یوللرینی اوگره نکانلکلری ایچون اوچماخقه کروومز گه و تهوغدن
 فوتولوومزغه سبب بولالر. اوچماخقه کرهسی کیلگان بالاغه پیغمبرلر نك
 سوزلرینی طوتارغه کیرهك بولادر.

دیگر

بیرنك دورت اولوشدن اوچ اولوشی طوزلی صوبله قابلانغاندر.
 بو طوزلی صونی دیگر دیب ایتهلر. ایکی تورلی بیر آراسنده
 دیگر بولسه بر یاقندن بر یاقغه کیمهلر، پاراخودلر بل چغالر.
 کیمهلر آغاچدن نیموردن یاصالالر. ماچته لری مناره کبک بیک
 بیوک و اوزون بولور. اول ماچته لرغه یلکانلر یعنی پارصلر طاغارلر. آلازیل
 کیلوب بیتکچ بیک زور بولوب قاپارورلر. بو وقتده بو پارصلر بیک
 زور قوش قاناتینه اوخشارلر. ییل شوشی پارصلرینی اتوب کیمهلرینی
 قوزغاتوب آلوب کیتهر. صوده یورورگه اوستا کشیلر ییل قایسی یاقندن
 کیلسه ده کیمهلرینی اوزلری نلگان یاقغه طابا یورنورلر. زور
 دیگرلرده پارص کیمهلری بل یورورگه بیک نق یورهك کیرهك،

آتا

بیک کچکنه بالالر اویده اویناب یورگانده، زورراقلری مکتبه
 سبق اوقوغانده، آنالری آلارنی طویدرو و تریبه قیلو اوچون طروشوب

اشلر. كىچ بىلە باصودن يايىسە اورماندن قايتقاندە بىك آرغان بولور.
ئەنە اتكاكز قايتدى. ئەنە ترە ايشك آچلدى. ايك الوك اتكاكزنى قايسكز
باروب قوچاقلار. ايجلرندن برەوى آناسىنك موينندن قوچاقلادى وديدى:
- اتكايىم بىك طرشم. شول قدر طرشمكە حتى صنفك برىچى بولدم.
آنا بو بالاسىنى قوچاغىنە آلوب بيتىندن اوپدى. بوتەن بالالرىنى دە
سويدى، شول وقتدە آرغانلىقى بتوفلەى اونوتولوب برە اشلماگان كشى
كبك بولدى. بالالار! سزدە شوشلاى بولكز. طروشوب آنالركزنى
سيوندركز. آنالركزنىك فوشقان سوزلرىنى طكلاكز. آنالركز بولماسە سزنى
كم طويدرور وكم كيوندرور ايدى.

تولكى

تولكى اورام اتلرى زورلغندە يرتقوچى بر حيواندر. تىرىسى بىك
نقىس، يونلارى بىك قويىى ويومشاق بولغانغە كورە، ايك بهالى وقيمتلى
طونلر تولكىدن ياصالور. شوشىنك ايجون اوچىلر بو حيواننى ازلەرلر.
بو حيوان مايەوندىن باشقە حيوانلرنك بارىندىدە حىلە كاررە كدر. كو برەك
رفتە ايت و آز وقتدە يىمش بلە طاماغىنى طويدرور. يورگان چاغندە
طونلر يىنك اوچى بلەنگنە باصوب يورر. او ايتى آشاونى بىك سويگانگە
كورە اوياسىنى اولغە ياقىن بىك باشرون بر يىردە ارەمەلكە ياصار. طاق
اويالرىنە كروب طاقلرنى بووب اوياسىنە طاشور. اورمانلردە اوطورا
طورغان اوردەكارنك و بوتەن قوشلرنك سىزدرمىچى گنە اوياسىنە كيلوب
طونار. اوچا آلەى طورغان بالالرىنى ويمورقەلرىنى آشار. الحاصل
اوزىدىن كوچسىز بولغان حيوانلرنى نىچك بولسەدە حىلەلەب طونوب آلور.

ايگىنچى

صوقاچى بلصولاردە صوقا صوقالاب آشاق چاچار. آشلقلىرى اوسوب

سكچ اوروب آلور. شوش ايشك، (اگنچى)

بيك كوكل آچا. موك چيله گى قش كونى باشقه ايس تيگاننى توزه ته. بو ييمش لرنك بار نندنه قورلى تورلى اچملىكلر باصاب بيك زور اش قيلوچى كشىلر بار.

يوزم، اورك، آپيلسين، ليمون، آيو، گر وشه، خرما كبيلىر بزم بويىرلرده اوسهسلر، آلابيك فزو و بيك يلى قش بولمى طورغان ييرلرده گنه اوسهسلر.

صاندىوغاچ

صاندىوغاچ چېقندنه كچكنه رك بيك يخشى وكويلى صايرى طورغان بر قوشدر. اوياسينى بيك آلاق ييرلرده قوي بوتاقلر و يافراقلر آراسنده باصار. صو بويلرنده طال آغاچلرى آراسنده ايرته بله اورمانغه بارغان كشىلر، صايرانئون ايشتورلر. شول قدر كچكنه حيواندن بو قدر قونلى طاوشنك چغووى بيك عجبدر. صايرانئون وقتده كشىلرنى شادلاندرور. صاندىوغاچ چيتلكده طورا آلماس. طوتوب ياپسهلرده بيك تيز اولر.

قارچغه

قارچغه بوركوتدن كچكنه رك كوگارچن زورلغنده يرتقچ بر قوشدر. بو قوش بوركوتكه بيك اوخشىدر. چېق و باشقه كچكنه قوشلرنى آشاب عمر ايتهدر. اوياسينى اورمانلرده اوزينك كوچى بيته طورغان قوشلرنك اويالرينه ياقن ييرلرده باصار. بو قوش آدم قولينه بوركوتدن تيزرهك اوپره نور. يونى، بورنى، طرناقلىرى بوركوتنكى كبكدر.

طاوق، يومورقه وچپش

اشى طورغان يومورقهلرنى طاوقلر سالادر. طاوقنك يومورقهلرينى اوياسندن آلوب كرمهسلر، اوستينه اوطوروب بالا چقارماغه باشلار. يكرمى بر كون فاناتلرى وكوكره گى آستنده يومورقهلرينى يلتقاچ اچنده گى چېشلر جانلانوب بورونلرى ايله قابوغينى واطوب چقماغه باشلارار. چقار چقماس آنالرينك فاناتلرى آستينه كروب باشرنورلر.

واوزلرینه کیرهك بولغان رزقنی آنلاری آرتندن یوگره، یوگره ئزلرلر.
عبرت کوزی بله قاراساق ایلنه تیره بزه نی قدر عجب اشلر بار.

صاندوغاچ وقارچه

صاندوغاچ یاز کونلرنده چچک آتقان وقتده ایرته بله صابراونی
بارانقانه کوره، بو وقتلرده کوکلی طاوشی بله بتون اورمانلرنی صفالندورور.
بر کون صاندوغاچ طاغن صایراماغه باشلار. یشیل چیره ملرگه قاراب
نورلی تورلی گللر ویاگی آتقان چچکلرنی کورگان صاین سوینوب
صزغورلرینی آرتدورور. شول وقتده یاقن تیره ده طورا تورغان بر قارچه
صاندوغاچنک طاوشینی ایشتور، آفرن آفرن غنه صاندوغاچقه یاقنلاشوب
اوستینه آطلوب طوتار و آشامغه نلر. مسکین صاندوغاچ نی اشلرگه بلمهسه
و آبتر اغاندن «آمان! آمان!» دیوب قچقرا ماغه باشلار. قارچه مسقل ایتو
ایچون «نی بولدی؟» دیب صورار. صاندوغاچک «آمان حضرت! مینی آشامه.
مین سیکا بیک کوب قوشلر بیک تملی اولر طابوب بیریم. سین مینی
فوتقار. حاضر صایراماغه باشلاسام بار قوشلرده آشوغوب جیبولورلر. اول
وقتده سین نلگان قوشکنی طوتوب آشارسک» دیوب ایتور. قارچه بو
سوزلرنی ایشتکاک کولر. شوشی سوزلرنی سویلر: «آی آحق! مین قولیمه
نوشکان رزقنی نیگه بیره بیم؟ سینی آزاد ایتایمده سین صایرا، صوگره
قوشلر کیلسونلر، آلاردن برینی قوالاب طوتایم، نی قدر اوزون وقت
کیرهك، حاضر سین قولیمه توشدک، فارنم آچ، کوب سویله شمه، سینی
آشلب بتوریرم.» صوگره صاندوغاچنی پارچه پارچه ایتور و آشار.

حصه: صاندوغاچنک آرتون آلدون قارامایچه طاوشلانوی اوزینک
ملاک بولوینه سبب بولغان. اگرده صاندوغاچ اولاقنه بیرگه کروب طاوشن
چقارمایچه غنه اوطورسه قارچه آنی فایدن طابار ایدی؟ شوشینک کبک بر
آدم اوزن اوزی بلمای بولور بولماس بیرده اشکه قانوشسه و اوزینه کیلگان
سوزنی سویله سه ضررلی بولور. قای چاغنده فوتولمای طورغان بلاغه ده توشور.

طوغان! بو اشكه حيله بار. سين آلدی آياقلاڭنى قویى استيناسينه باصوب طور. مين سينڭ موگزيڭه باصوب سيكروب چغارمن، سوڭره سينيده چغاررمن، ديب. كچه بوناڭ سوزينه بيك تيز اوشانوب قوشقانى بيك اشلهر. تولسكى ده اوزى ايتكانى بيك كچه نڭ موگزلىرينه باصوب سيكروب چغار وتوبانگه قاراپ كولمه گه باشلار. كچه بونى كورگاچ بيك ايچى پوشوب « نىگه كولسڭ مينى چغارسانا » ديب ايتور. تولسكى طاغىن كولوب « اى! احمق! اول قدر صاقال اوسترگانچى آزرارق عقل ازلهسڭ بولمادىمى » ديب جواب بيرور وكتهر.

حصه: كشى بر اشكه باشلاغانده اول اشنگ صوڭىنى ايسه بلرگه كيرهك. ايسا بله مى باشلاسه كچه كى خور بولوب هلاك بولور و كولكيگه قالور. شوشينڭ ايچون فارتلر « ايك الك ايسه بله سوڭره اشكه باشلا » ديگانلر.

احمد وسڭلىسى

بر جمعه كونى احمد قز قونداشى بله يورمگه چقديلر. بر اورام باشينه كيلوب يتكچ توزگىنى اوزوب كيتكان بر آطنڭ چابوب كيلگانىنى و آرتندن بيك كوب كشىلرنڭ قچقرشقانىنى كورديلر. احمد بيك قورفى. لىكن شول وقتده سڭلىسى نڭ بيگراك نق قورقوب يلاغانىنى كوردى، سڭلىسىنه « قورقمه قونداشم! مين سىنى طابئاتمام » ديدى. شول ساعتهده بيك تيزلك بله كوتاروب آلوب بر پوچماقغه اوتورتدى، اوزى قولينه چبق آلوب آطقه فارسى وسڭلىسىنه آرفاسى بله طوردى. آط كيلوب يينه باشلاغاچ قولندهغى چبقنى سلتهب قورقوتوب كبرى يبهردى. كچكنه قز سوينووندىن قچقرماغه باشلادى. احمد آنى قوچاقلادى. فوتولغانغه كوره بيك سوينديلر. احمد ايندى بر يكت بولغان. كچكنه ده نوك قونداشنى صاقلامغه باشلاغان. يىغشى بالار شولاي بولار.

اتچ

طاوقنڭ آتاسنه اتچ ديب ايتلر. اتچنڭ يوفلاری يالتر اوقلی، فویروغی یوغاری تابا کوتەرلوب کاکره یوب ایله نوب توشکان، باشی بفقك كېك يونلار بله قاپلانغان، آياغی اشپورلی بولادر. بو حیوان صوغشورغه درتلی و بیک ضادوردر.

بوده نه

بوده نه یومری باشلی، کچکنه بورونلی، آقسئل توسلی، یوب یومری بر قوشدر. باصولرده یوروب یاشیل چیره م وقورت كېك نرسه لر بله عمر ایتهدر. اویاسینی چوقور چافر بیرلرده، طاو طاش آرالرنده اوسکان اوزون اوله نلر آراسنده یاسار. بو قوشلار باصولارده اویوری بله یوریلر. چیتلکده آصراساڭ آزر اق صایرار. ایتی بیک تملیدر.

اتچ و بوده نه

طاوق آصری طورغان بر کشی بر بوده نه نی طوتوب طاوق اویاسینه بیکلر. طاوق اویاسنڭغی ایکی اتچ بر گله شوب بوده نه نی بیک نق طالار لر. بوده نه برده طاوش چغارمای بر پوچماقده پوصوب اوطورور. ایکنچی کون ئه لگی ایکی اتچ بر برسی بله صوغوشماغه باشلار لر. ایکیسی ده بیک ضادورلا شوب فانلرغه بویالوب بته لر لر. شولای بولسه ده طالاشودن طوقتاماسلر. بوده نه اتچلرنڭ بواشارینی کوروب قزغانوب آیروب ییبه رور.

اتچلر بوده نه نڭ بو حالینه عجب له نوب برسی برسینه ایتور لر: «کیچه بز بوده نه نی قیناغان ایدک. بو کون بزنی قزغانوب آیروب ییبه ردی. بونڭ سببینی اوزندن صوریق».

بوده نه دن نه ایچون بونلرغه یاردم ایتدیکنی صورار لر.

بوده نه ده «قرنداشلرم! سزده مینم كېك حیوانسگن. سز نڭ بولای فانلرغه بویالوب یاطو وگزی برده كوئلم قبول ایتمایدر. شوشینڭ ایچون کیچه ایتکان اوصالقلرگزی اونوتوب سزگه یاردم ایتدم» دیدی. بو سوزی بله اتچلرنی بیک اویاطلی ایتدی.

حصه: عقلی کشیلر اوزلرینه اوصاللق ایتکان کشی گه ده یخشیلیق ایتهلر. اوصاللقه فارشی اوصاللق ایتسهك اول کشی سکا طاغنده اوصاللق ایتهلر. شوشی روشچه عملری دعوالاشو بله اوزار. اگر یخشیلیق ایتسهك اول کشی اوبالورده سیکا یا ئادن اوصاللق ایتمهس.

بر بالانك یخشیلغی

بر کون حسین آناسینی فوجاقلاب:

— انکای! انکای! بز بو کونگه تیکلی یارلی ایدک. حاضر بای بولدی، دیدی. شول وقتده کسه سندن بر یانچق چغاردی. اچنده آلتونلر و کموشلر بار ایدی. حسین حساب بلگانگه کوره، آچه لرنی صاناب قارادی. باری بیش یوز صوم ایدی. آناسی حسین دن صورادی:

— بو آچه لرنی فایدن آلدک؟ حسین جواب بیردی:

انکایم! انه شول چوقر بوینده اویناب اوطورغانده بر کشینک یوگروب کیتکانینی کوردم. کسه سندن یاولغینی چغاروب یوزینی سورندی شول وقتده کسه سندن یاولغینه ایهروب چغوب بر نرسه توشدی، مین چوقوردن چقدم. بو یانچقنی کوردم. لکن تگی کشی کینوب کوزدن بازغان ایدی.

مینی بر کشیده کورمه دی. یانچقنی طابقانمنی ده، بر کشیده بلمیدر. منه بای بولدی، دیدی.

حسین سوینووندن سیکر گه له مه گه باشلادی.

آناسی حسین گه بیک آچو بله قارادی و دیدی:

— سینی بر کشیده کورمه دیمی؟ ئله الله تعالی ده کورمه دیمی!

مالای قب قزل بولدی.

— بر کشیده کورمه دی و بلمه دی دیب ایتسهك. اوزگنه

کورمه دکمی؟ سینک اوزگنک ایتسهك، ایرته کیچ سین اوغری، سین

كشىنىڭ توشوب قالغان مالن ياشردك دىب ايتماسى؟ مجلسلردە
 اوغرىلقىدىن سوزچىقان وقتدە يوزك فزار ماسمى؟
 بالا باشىنى توبەن سالوب بوكرەيدى.

– سىن بو آلتونلر بلە بايرىز دىب ايسە بلىسكىمى؟

بالام! بىز بو اشنى اشلەسەك بىك ناچار بولورمىز. دنيادە ايك
 يالى بولغان طور بىلغىمىزنى ويخشىلغىمىزنى قولدىن يىبەررمىز.

أيدە بالام! تىزرەك كىت، اول كشىنى ازلب طاب. آقچە سىنى
 اوزىنە بىر، طابا آلماساڭ يانچقىنى سود قولىنە بىرورمىز.

مالنى بوغالتقان كشىلر آندە باروب معلوم ايتەلر. بو وقتدە بىز
 اوزمىزگە تىوشلى بولغان اشنى اشلەگان بولورمىز. حسين بوسوزدىن بىك
 اثرلنوب، كوئلى يوشاب آناسىنى فوچاقلادى. بو كروب آقچە بوغالتقان
 كشىنى ازلمەگە كىتدى

چقال

چقال اتىدىن كىچكەرەك، بورنى اوچلى، قولاقلىرى ازونچە، ات
 بوورىدىن بىك قورقا طورغان حىلەكار بىر حىواندىر. رىزقى بورى كىك ايت
 بلە بولغانغە كورە هر بىر وقتدە، طورى كىلگان واق توبەك حىوانلرنى
 طونماغە طرشور. اوللرغە كىلوب، طاق اوپالرىنىڭ آستون اوسكە كىنرر.

چقال و باشقە حىوانلر

كونلردە بىر كون چقال اوزىنە رىزق ازلب يورگاندە بىر اولغە
 كىلوب كرور. آبىزاردن آبىزىغە كروب چقار. بىرە يايلى نرسە طورى
 كىرە آلماس، كوب يورى طورغاچ بىر باى كشىنىڭ آنبارىنە ياقىن
 كىلور. آنبارنىڭ ايشكى آستىدە ماچى پوررگە قويغان بىر تىشوك بار
 اىكن. چقال شول تىشوكدىن آنبارىغە كرور. باى شول كونلردە قارالتىلرنى
 بوياطا اىكن. بوياوچىلر تورلى تورلى بوياو صاوتلرىنى شول آنبارىغە
 نوبغانلر اىكن. بىچارە حىوان قارانغىدە آشاو ازلب بوياو صاوتلرىنىڭ
 بارىندە كروب چقار. وتورلى تورلى نوسلرگە بوپالور.

چقال بو توسی بله اورمانغه بارور. اورماندهغی حیوانلر بونک
توسینه و بیزه کلرینه شاق قاتوب اوزلرینه باش ایتوب قویارلر. و کوچلری
قدر حرمت ایتوب الوغلارلر. کونلرده برکون چقال بیک طاوشلانوب
اولماغه باشلار. بونک بو طاوشندن نیندای حیوان ایسکانلگنی بلوب
بیک نق طالارلر و اورماندن قووب چغارلر.

حصه: قایسی کشیلر بار، اوستی باشی بیک یخشی، صاقالی میوغی بیک
کیلوشلی بولغانغه کوره عالم والوغ آدم کبک کورفور. اوزینه بارکشیده
رعایه قیلوب حرمت ایتهر. کشی آراسینه کروب سویله شه باشلاغاچ
موندای کشیلرنک نیچه نینک بولغانلغی بلنور. بر ایکی کون اوزار
اوزماس حق توشوب الوغلر آراسنده کولکیگه فالور.
الوغلق کیموم وزینت بله توگلدر. بلکه علم و معرفت بلهر.

قوشلرنک فایدهسی

قوشلر اویالرینی، آغاچ بوتاقلرینه ئله گوب قالغان صارق یونی،
موک، واق تویهک آغاچ کیمسه گی و بالچق بله یاصیلر، فاراگز دنیاده
بر نرسه ده ارم بولمای. قوشلر بالالرینی سلاوچان، قورت و چین کبک
واق تویهک حیوانلر بله طویدرالر. اگر قوشلر بولماسه قورتلرنک
و چین لرنک ضررلری بیک کوب بولورایدی. آلاباچه لرمزده و باصولرمزده
بولغان ییمه شارمزی آشاب بترورلر اییدی. شوشینک ایچون قوشلرنی
اوترمک و اویالرینی واتهق تییشلی توگلدر.

قارغه

قارغه کوگارچندن زورراق بر حیواندر. نورلی نورلی توسلرده
بولور. آزغی بیلگولی بر نرسه توگلدر. نی طور ی کیلسه شونی آشاب
یوریدر. اویالرینی اولغه یاقین بولغان سازلوق ییرلرده یاصیلر.
اوله کسه آشی طورغان اوغری بر قوشدر. ایشک آلدنده فالغان
ایکمهک، صابون و چبش لرنی کوتوروب آلوب کیتهدر. باصودهغی

چچكان آشلقنیده فازوب آشیدر. چیه وشومورط كبك ییبهش آغاچنه بر اییه له نسه، ییهشینى آشاب بتورمای قالدرماس.

قارغه وتولكى

بر قارغه بر كبسهك ایت قابوب اورمانده بر آهاچنك باشینه فونغان. بونی حیله كار تولكى كورگان. آفرونغنه آغاچنك توبینه كيلوب شوشى سوزلرنى سويله گان: «قارغه دوست! سین نی قدر چیهبر قوش. سینك بونلرك بفهك كبك. بویكده بیک زیفا. مین سینى بیک سویهم. مین سیكا كوتاندن بیرلی عاشق بولوب یوریمن. سینك طاوشكده بیک موکلیدر. بوقدر چیهبر قوشنك طاوشى ناچار بولماس. آزغنه صایراب كورسه تسهك بیک اخلاص بله طككلا ایدم» آهق قارغه، تولکینك بسو سوزلرینه اوشانوب قچقرايم دييوب آوزین آچار. شول ساعتده آوزندهغى ایت كبسهگی توشوب كیتهر. تولكى كوله كوله راحتله نوب آشار.

حصه: كشیلرنك ماقطاغانینه اوشانوب اش قیلساك قارغه كبك خور ولورسك. قایسی كشیلر بار، بار هنرلری كشینى كوز آلدنده ماقطاب بالان آلوب كیتمكدر. كوز آلدنده ماقطاغان كشى دوست كشى توگلدنر. آندای كشیدن صافلانورغه كیراك.

پاك لك

پاك بسر بالانی كورو، نی قدر جانغه راحت. قاراغز علی گه؛ یوزی فوللری شول قدر پاك شول قدر آق، كورگان كشى صوقلانورلق. نجس نرسه لر گه بویالوب، پچرانوب یورگان بالادن بار كشیده جیره نور. نی بر كشیده سویمهس. قاراغز الی شول كچكنه نوری غه، یوزی كردن نونلهی كورنمه سلك بولغان، چاچلری توزوب بتكان. آنی كم سویسون؟ روده سویماس. یوزینی یوماغه ایرنگانگه كوره آنك یانپنه بر كشیده کیلمهس،

جیره نوب قاچار دنیاده پچراق و کرلی بالا قدر جیره نگج بر نرسه بوقدر.
انسان هر هارت آغانده قولینی، یوزینی، آ بیك قی غتت نایط نازار نوب
یو وارغه کیرهك. اوستندن بو گورتوب یبهر و بلهنگنه فالدر ورغه تییشلی توگلدر.

مایمون

مایمون حیوانلر آراسنده ایك عقللی و ایك آدمگه اوخشاغانیدر. کشی
قولینه بیك تیز اویره نور. هر تورلی بیمش و آشولر نی آشار. اسسی بیبرده
او یورلری بله یوریلر. بر گه جییلشوب، باقچه لردن، بیمش لر اورلار لر.
بوته نلری اورلاشقان وقتده، ایك زورلری آغاچ باشنه منوب کشی
کیلمای میکان دیب فاراب طور ورلر. شوشی روشچه باقچه دهغی بیمش لر نی
اویالرینه طاشورلر. بو وقتده بر کشی کورندیسه آغاچ باشندهغی مایمون
صزغروب بوته نلرینه خبر بیرور، صوگره بارده بر یولی قاچوب کیتهر لر.

قامیر آغاچی

قامیر آغاچی اوتکون اینهلی بر آغاچدر. جیلگی کوب آشاساڭ
باشنی آورتدرادر. بو آغاچ بزنگ روس بیرنده اورمانلرده، باقچه لرده
اوسدر. فایده سی آذر اوطوندن باشقه بر نرسه گه یارامایدر.

مایمون وقامیر آغاچی

بر مایمون باقچه گه کروب اورلاشو اوچون باقچه نڭ چیتا زینه منها گه
باشلار. چیتانگه منوب بیکنانده گنه آیاغی اچقنوب کیتهر. یغلوب تشودن
قورقوب یانندهغی قامیر آغاچینه بیك نق یابشور، شول وقتده قامیر
آغاچی نڭ اینه سی مایمون نڭ قولینی تیشوب آرقلی چغار. مایمون
آورتووینه چدی آلمانغه کوره قولینی اچقندر و یغلوب نوشهرده
قامیر آغاچینه بوسوزلر نی سویلر:

— ای یاوز! مین سینی یاردم ایته ر دیب بلدم. سین قولیمه چانچکبلر کنی
قاداب یغوب تشوردك. بولای ایکنکنی بلسام یاقن بار ماغان بولور ایدم.
قامیر آغاچی مایمون نڭ بو سوزینه شوشلای جواب بیرور:

— سین مینم بو طاغیمه یابوشقاچ مینی صندر رسک دیب قور قدم.
 شوکار کوره قولسکا چانچکمنی فادادم. یوغیسه مینم سیگانیندای دشمانلغم بار؟
 حصه: اوزی اوصاللق ایتمه گان کشیگه بر او ده تیمای. قامیر آغاچیده
 مایهوننک اوصالغندن قور قماسه، چانچکیسنی فاداماس ایدی

قارتلرنی زورلاو

خالد بر کون قابقه توبنده اوطروب طاشقه باصقان بر کتاب اوقور
 ایدی. شول وقتده اورامدن اوزوب بارا طورغان بر قارت قولندن
 طایاغینی توشوردی، خالد تیز گنه کتابن بر طاقته اوستینه قوییدی ده
 یوکروب باروب طایاغینی آلدی. طایاق اوزندنده ازون ایدی. قارت
 یوکرایگانچه طایاغینی قولینه طوتدردی. قارت خالدکه دیدی:
 — رحمت بالام! الله رضا بولسون. هر وقتده ده شوشلای عقللی
 وخلقلی بولسکز. اوزگزدن زور لرغه خدمت ایدگز. اوزگز قارتایغاچ
 سرگده خدمت ایتەر لر. ایتکان خدمتکز بوشقه کیتمهس.

صوقر خاتون

یغشیغنه بای، بر صوقر خاتون، اوزینک اویینه کیرهک بولغان
 نرسلرنی آلور اوچون بازارغه چقار. آلغان نرسه لرینی بازارده غی
 نرسلرنک ایاک یغشیسی دیب ایسه بلهر. کوزی کورمه گانگه کوره ایاک
 ناچار نرسه لر آلدغنی بلمهس. بروقت کوزینک پرده سینی کیسترمک ایچون
 بر دوقتور کیتور تور. دوقتور کوزینک پرده سنی کیسوب تییشلی بولغان
 دارولرنی قیلور. خاتوننک کوزی کورمه گه باشلار. ایونده گی بار نرسه لرده
 بیک ناچار کبک کورنور: «سین نیگه مینم نرسه لرمنی آماشدرک» دیب دوقتورنک
 یافاسینه یابشور. دوقتور نیشله رگه بلمهس. «آلای توگل آبصطای سین الوک
 کورمه گانگه کوره یاخشی وناچارنی بلمیدر ایدک حاضر کوزک آچلیدک آلغان
 نرسلرنک نیچک ایکانینی آکلادک» دیوب کوچکه خاتوننی اشاندورور.

حصه: کشی نادان وقتنک صوفر خاتون کبی یخشینی، یاماننی بلمس؛ اوزی قیلغان اشلرینک بارنده یخشی دیب ایسه بلەر. قاچان یازو طانوب اوفومغه باشلاسه کوزی آچلغان خاتون کبک هر نرسه نی آکلماغه باشلار. وبخشینی یاماندن آیروور. شوشینک اوچون یاش چاغنده بیک طرشوب اوقورغه، نیندای اشلرنک ناچار ونیندای اشلرنک یخشی بولغانلغینی آکلارغه کیرهک.

ایرته گی اش

منه طاک آندی. قویاش چقدی. طرشقان بال، فورتی آلتون کبک قاناتلارین آچوب تیشکنندن چغوب، بزلی، بزلی - «ای قویاش! رحمت سینکا! سین باللی چچک لرنی آچاسک» دیب ئه یته. آهزارلارده غی زور اوگوزلار موگرای «مونه کوندز بولدی. ایگنچی! طور. صوفا صوقالا» دیبوب ئه یته. صغرلرده موگرای «ای طرشقان کشی! طور! مینی ساوده بولونغه ییبر. قرغه باروب آشاب سینک بالالارینکا سونمنی کینتره ییم» دیب ئه یته. شوشی روشچه طرشقان کشیلر بارده اوزلارینک اشلرینه یاباشلار. ای کچکنه بالا! سینده شولار کبک طرش. طرشماغان کشیگه یالقاو دیلر. یالقاو صوگفی کونده بیک یارلی بولالار. یارلی کشی یالقاو بولدیسه یا اوغری بولا یا ایسه خیرچی بولا. طرشمق بیک زور بایلقدر.

ات

ات کشیلرگه ایبه لهنه طورغان بیک عقللی وفائلی بر حیواندر. فایسی اتلر ایبه سز بولوب، اوراملرده طاشلانغان سویه کلرنی گنه کیمروب آچ عمر اوزدرالر. فایسیلری آچیلقده بیک اوستا بولغانغه کوره بایلر و بابارلار قولنده غنه بیک تریبه بله ننگنه طورالر. آو اتی ایکی تورلی بولادر. برسی بیک یوگروک بولوب حتی قویان کبی حیوانلرنی قوالاب طوتا آادر. ایکنچیسى اورمان آراسنده بولغان قوشلارنی اورکتوب ایبه سینک قارشوبنه چقارادر. ایبه سیده شول حیواننی ملطق بله آطوب آادر، فایسی بری اول

كشىلارنىڭ تىرىپەسىندە بولۇپ آلارنىڭ يورۇلارنى وكتولرىنى
 صافلىدىر. موندن باشقا ايرىلى وافلى بىك كوب تورلى اتلر باردىر -
 قابىلىلرى بىك اوتكون بولۇپ تورلى تورلى خىدمتلىرگە اويرەنلر.
 گېرمانىيادە پورژارنى اتلردە باردىر. اول اتلر اوت چىغان وقتدە اوى اچىدە
 بولغان نرسەلرنى وبالالارنى آلۇپ چىقالر. حاضرگى زمانە صوغش وقتدە
 انلردن فايدهلانالر. آلار يارالانغان كشىلرنى اشپىتالغە كىتورۇپ
 تابشالار موندى اويرەنگان اتلرنى بىك زور حق بلە ساتۇپ آلالار.

بورى

بورى كوتۇچى ايتىنە بويدە صندە بىك اوشاسادە آندىن طاغىن كوچلى
 و طاغىندە يامان بىر حيواندىر. آندە موندە طورى كىلگان حيوانلرنى بووب
 قالىنى اچەر و ايتىنى آشار. آبۇزغە كرسە ايك الوك صارقلرنىڭ بارىدە
 بووب بىرور. صوكرە بىرسىن بىلكاسىنە كوتورۇپ اورمانغە آلۇپ كىتەر. بورى
 بىك آچىبايسە قوتورغان بولماسە كشىگە يابىشماس، بلكە بالا كورسەدە قاچار.

صارق

صارق بىك يواش، آدملىرگە بىك فايدهلى بىر حيواندىر. صارقنىڭ
 اينى آشاماغە وسوتى اچەرگە بارىدىر. اوستىزدەگى طونلر صارق
 تىرىپىدىن نىكلگاندىر. پوصطاولر و تىرىكەلرنىڭ يىخشىلارى ويخشى
 شالار صارق يوندىن ياصالادىر.

بال قورتى

ايرتە بلە بال قورتلرنىڭ چىكىدىن چىكىكە قونۇپ يورۇدى بال وبالاوز
 باصاق اوچوندىر. بال قورتلرى چىكلرنىڭ بالىنى چىقارلر. طنلرى بلە بالاوز
 باصارلر. بال آشاواوچون بىك تىلمى نرسەدىر. بالاوزدىن، بالاوزشم باصىلار.
 اومارطەلرغە ياقىن بارماكز. آنىڭ اوچون آلارنىڭ اوقلرى باردىر.
 ياقىن بارۇپ چوبالۇپ يورگان كشىگە شول اوقلرى بلە قادىلر.

صغر

صغر بیک قایماقلی سوت بیرهدر. بوسوتنی کوبراک بولغانساڭ آق
مای چغادر. بوچاغنده سوتنڭ ماینی آلور اوچون یاصالغان ماشینالر بار.
اول ماشینالر بله سوتنڭ مایی برده ارهم بولمايغنه آلدادر. سوتدن رمچک،
قاطق، ئه برهن کبی نرسه لرده یاصیلار. صغر ایتی ایڭ فایدہ لی وایڭ فؤت
بیروچی ایتدر. صغر تیریسندن بیک یغشی ایتکلر وچومادانلر یاصایلر.
اوگوزلرینڭ تیریسى بیک قالون بولغانغه کوره اولطان اوچون بیک
یغشی بولادر.

بولون وپچهن

بولون لردهغی اوله نلر اوسوب بیتکلچ، پچهن چابوچیلر آلارنی چالق
بله چابالر، شوشی چابلغان پچهنلرنی قورتقاچ، پچهن بولادر. بو پچهننی
ایڭ الڭ چومه له گه سالالر صوگره کیمه ننگه قویالر. بو پچهن الله تعالی نڭ
بیک زور رحمتیدر. پچهن بولماسه قش کونی صغر، صارق و آطرلمزنی
نی بله طویدرر ایدک.

ات و بورى

بر ات صارق آبزارى ياننڭ صارقلرنی فاراوللاب یاتقانن، کیسه کنن گنه
ر بورى کیلوب چغار. بورى اتنی طوتوب آشاماغه نلر. شول وقتده ات
سوز گه کرشوب ئه یتور:

— «بورى دوست! طکلله! سیکلا بر سوز سویلیم. مین حاضر بیک
آرق اوچ دورت کوندن صوڭ بزنگ بو یورطده طوی بولاسی. تورلی
تورلی آشلر پشورورلر. شول وقتده طاشلانغان ایکمک وسویهک بیک
کوب بولور. شولارنی آشاب سیمورورمن. سینده مینم ماییلی اینلرمنی
راحتله نوب آشارسڭ. بره آطنه دن صوڭ ککیل». بورى بو سوز گه
اوشانوب بره آطنه دن صوڭ کیلماکچی بولوب قایتوب کیتهر.
تنگی ات شول کوندن صوڭ قابقه توبنده یاطونی طاشلاب لاپاس
توبه سینه منوب یاطا باشلار. وقت بیتکلچ بورى کیلور وئه یتور:

– ات دوست! وعده يتدی. توش! ايندی سيمر گانسکدر. مينمده
 قارنم بيک آچ. ات – «مين توشمايم کوچک يتسه منده طوت» ديب جواب
 بيرور وقوتلور. بوري اميدسز بولوب قايتوب کيتهر.

حصه: بوري کبک بيک کوب کشيرل باردرکه، کوبنی امید ايتوب آزدن
 نوري فالالر. تلگان نرسه لری قوللرينه توشکانده آندن فايک ايتيه بلميلر.
 فايسی بالالر، طوقته الی بسو کون اوينه يق سبق ايرته گه اوقورمز ديب
 بو کونگی کونلرينی بوش اوزدرالر. صوکره بوري کبک ايداشلرندن
 آرتقه فالوب کيم وخور بولالر. شوشينک اوچون آنکليچانلر ئه يته لر
 «وقت مال باشيدر، آتی بر وقتده ده يوغالتريغه ياراميدر» ديب. بوش
 اوزغان وقت يوغالغان وقت در. بوتهن مال يوغالسده قاياچاغنده يا گادن
 طالبلا. وقت بر يوغالسه يا گادن طالبميدر.

بر ساعتده اوچ يخشيلق.

احمد، بر موژيک مالایی ایدی. بر کون بر يوموش بله يافنده غی
 تگره ننگه کيتدی. يولده قارنی آچ بر غريب قارتقه طوری کيلدی. احمد،
 بو فارتنگ حالنی ايسه بله ب بيک قزغاندی. بيک اچی پوشدی. واوز
 اوزينه سويله ندى: – انکای بيرگان ايک مکنی يوقفه آشاب بتردم.
 بترمه گان بولسام بو قارتقه بيرور ايدم، سوينوب آشار ایدی.
 شوشلای سويله نه سويله نه قارتنگ يانندن بيک الوغلاب اوزوب
 کيتدی. قارت بالانک بو حالینی کوروب دیدی:

– بالام بو قارتنی زورلاب توبه نچيلک قيلغان اوچون الله تعالی سینی
 مانلاسون! احمد فارتنگ بو دعاسنه سوينوب يولينه کيتدی. احمد تگره ننگه
 بشکانده بر آغاچ توبندن بر طاوفنگ قتاقلاب چقغانینی کوردی.

آغاچ توبينه باروب ازله ب قاراسه، آنده سيکز يومورقه بار ایدی.
 طاوفنگ طاوشی ايشتمه سه بر کشيده طابارلق نوگل ایدی. احمد تيز گنه

تگر مه ننگه یوگوردی. تگر مه نچیکه سلام بیردی. اوزینک یوموشنی
 بتر گاچ شول سوزلرنی سویله دی: - تگر مه نچی بابای! شونک شول آغاچنک
 توبنده سیکز یومورقه بار، طاوقلر کز اورلاب سالغانلر. ایدیه اورنینی
 کورسه تهیم. تگر مه نچی بله ایکیسی بر گه باروب یومورقه لرنی آلدیلر.
 تگر مه نچی بیک سویندی. سوینچیدن احمد که یاگا پشکان ایکی قویماق
 ویردی و دیدی: بالام! منه سینک طوغریلق ویخشیلکک، فارسو مونی سینکا
 بیره من. تگر مه نچی بیرگان قویماق شول قدر تمنی کبک کورندی، احمدنک
 آساسی کیلدی؛ لیکن شول وقتده یولده غی ضعیف قارت ایسینه توشدی.
 احمد اوز اوزینه دیدی:

- طوقته ئلی تگی قارت آشاماغاندر! آچدر! بونی آکار
 بیرور گه کیرا ک. شوشلای سویله نه سویله نه یوگوردی. تیز گنه فارتنک
 یانینه باروب بیتدی. فولنده غی قویماقنی فارتنک قولینه طوتدردی.
 قارت بالانک بوشیلغنه شاق قاتدی. سوینووندن کوز یاشلری
 ته گره ب توشدی.
 منه احمد بر ساعت ده، توبه نچیک، طوغریلق ویومار طلق کورسه تدی.

ات اتچ و چقال .

بر اتچ بله بر چقال دوست بولوب بر گه تر کلک قیلماغه، بر گه آشاب
 اچوگه و بر گه یورور گه سوز قویارلر. بر کون اتچ چقالنک یالغزغنه
 اولطوروب شول سوزلرنی سویله دکنی ایشتور. - «نیچک ایتوب شول
 اتچنی طونایم؟ قایسی بوچه ماغه بولسه یابسامده آشاسام!»
 اتچ، بو سوزلرنی برده ایشتمه گانگه، بر فرسه ده بله گانگه سالنور.
 بر آز صوگره چقال غه شول سوزلرنی سویلر:

- ایبداش! اویگه فایتوب بر ایکی کون قوناق بولوب کیله سم کیله،
 رخصت بیرسه کز کیتدیم، سین مینی شوشی اورنده اوچ کون کوتوب طور.
 اتچ اوچونهی کونک، وعده سنده طورو اوچون یانینه اویک بولغان بر
 اتنی ده ایبه رتوب کیلور. کیچ بله یوقلار ایچون اتچ آغاچ باشنده، ات

آغاچ توبنده ياپور. ايرته بله اتچ قهقرغاچك چقال اتچنك كيلگانون سيزوب، كيلور. اتچ چقالنى كورگاچده شوشى روشچه سوزگه باشلار: - آمان! دوستم! تيزرهك كيلوگوز. كيچدن بيرلى سزنى كونوب طورام. شول آغاچنك توبنده ياتقان ات ميني فوالاب طوطا يازدى. كوچكه آغاچ باشينه منوب قوتلدم. توبدن توشمه گه ييبهرمى. زنهار ياردم ايتكوز. شول حيواننى بر نرسه اشله نكوز ديدى. آحق چقال، اتچنك بو اوتنووى بوينچه اتكه باروب يابشور. ات چقالدن كوچليراك بولغانغه كوره چقال آسقه توشهر واتنك تشلرى ايله كيسهك كيسهك بولور.

حصه: چقال كبك دشماننك حيله سينه اوشانورغه كيرهك توگل. اتچ كبك اوزگه يخشى دوست طابارغه كيرهك آنندن صوك حيله گه كر شسه كده اشك يخشى بولوب چغار.

اون وايكمك .

باصولاردهنى بغداديلر، قوياش اسسيلگى بله صارغايا باشلاغاچ اوراق بله اوروب آلوب كولته ياصارلر، كولته لرنى بر ايكى كون كيبدرگاچ بر بيرگه جييوب چومه له گه سالورلر. صوكره اندرغه آلوب قايتوب چاباغاج بله صوغوب بغدادينى سالامدن آبرورلر. صوكره بو بغداديلرنى يووب، قوياشك يايسه صوشيلكه ده كيبتروب نگرمه نكه ايتورلر. نگرمه نكك ئه يله نه طورغان زور طاشلرى بغداديلرنى واتوب اون ايتهر. اوننى صو بله بولغانتوب ايزوب قامر ياصارلر. بو قامر ارنى ئه وه لب ميچكه سالورلر. قامر بر ايكى ساعتدن صوك ميچدن ايكمك بولوب چغار. ايكمك آدم لرنك ايك رنچى آزغيدر. ايكمك والچقار ينى ئهره م شره م ايتمه كوز. آنك ايچون سز نك فرداشلر كوزدن شوندى بالاسر باردركه، آشارغه بر تلم ايكمگى يوقدر. فقيرلرگه بيرلگان بر تلم ايكمك ايك زور يخشيلقلردن سانالور.

مایمون وتولسکی

برکون بتون حیوانلر بر بیررگه جیبولوب آرالرندن برسینی اوزلرینه باش ایتوب قویماغه تله رلر. فایسی مونی قویایق فایسیسی شونی قویایق دیب نهیتور. آقتغندن مایموننی باش اینمه گه رضا بولورلر. تولکی اوزندن زور وعقللی کشی طاپماغانغه کوره بو اشکه بیک اچی پوشار. نیچک بولسه ده مایموننی، بره ر حیل طوزاغینه توشرونی ایسه بلهر. شول وقتده اوچیلر فورغان بر طوزاق کوزینه کورنور. طوزاقنک اوستینه طانغنده آزرایق ایت ویمیش کبک نرسه لر اوستهر. صوگره بتون حیوانلر آلدنده مایمونغه شول سوزلرنی نهیتور:

— «پادشاه حضرتلری! شونده آغاچ آراسنده بر آز ایت بله بر آز بیمیش بار؛ لکن مین آنده باروب آلورغه قورقدم. سین کینده شونی آلوب کیل. برگه آشاربز». مایمون تیزگنه باروب ایتنی ویمیشنی آلور وشول ساعتده طوزاقغه ده توشهر.

حصه: بر اشکه کرشکانده ایثک الوک آقتوغن ایسه بلرگه کیرهک اوزکنک ایسه بک بیتمه سه بوتن زور وعقللی کشیدن صورارغه کیرهک. صور او عارلک توگل بله و عارلک در.

قطبلار

بیرنک یوب یومری، قار بوز کبک ایکنون یوغاریک سویله گان ایدک. قار بوزنک اوستینی یغشیلاب قاراساگز ایکی چوقور کوررسز؛ برسی چچکه اورنی، ایکنچیسسی صاباغندن اوزلوب توشکان بیرنی. شوشی قار بوزنک چچکه اورنندن بر طایاق کییورتوب صاباق اورنندن چغارساق، صوگره قار بوزنی شول طایاق نهیل نهسنده نهیل ندرسهک قار بوزنک طایاق نهیل نهسنده نهیل نووی بیرنک اوز نهیل نهسنده نهیل نووینه بیک اوخشیدر. نه نه. بیرنک ده ایکی باشنک، قار بوزنک طایاق کییورتوب چغارغان بیرنی کی، ایکی نقطه سی بار در. شول نقطه لره قطب نقطه لری دیب نهیتور. بوقطب

طرفلاری (یاقلری) بیک صوفدر. آنک بولغان دیکزارگه بوز دیکزی
 دیب ئهیتهلر، آندهغی بوزلار برده آریمیدر، هر وقت قش بولوبقنه
 طورادر. بوز دیکزندهگی بوزلار تیک طور ماینجه فوزغالوب یوروب طورالار
 شوشینک ایچون حاضرگه تیکلی قطب نقطه سینه باروب بیتکان کشی یوق.

دورت یاق.

قویاشنک فایسی یاقدن چغوب فایده بایغانون کوروب بلهسز.
 شوشی قویاش چقغان یاقغه «شرق» بایغان یاقغه «غرب» دیب ئهیتهلر.
 بر کشی قویاش چقغان یاقغه قاراب قویاش بایغان یاقغه آرتی بله طورسه
 اوک یاغی «جنوب» صول یاغی «شمال» بولادر. بیرنک ایکی قطب لربنک
 برسی شمالده و برسی جنوبده در. شمال یاغنده بولغان قطبده «قطب شمالی»
 جنوب یاغندهغی قطبده «قطب جنوبی» دیلر. شوشی، شرق، غرب،
 شمال، جنوب یاقلرینه دورت یاق (جهات اربعه) دیب ئهیتهلر.

قطبده یاقن بولغان صوق بیرلرده طورا طورغان کشیلر آط اورنینه
 پوشی (رن) بیگوب یوریلر. بیک صوق بیرلرده آط چدی آلمیدر.
 پوشی آطدنک تیزرک یوریدر. ایتمی آشارغه یاری، سوتی بیک مایلیدر.

آرسلان.

یرتقچ حیوانلرنک ایک کوچلیسی آرسلاندر. قوبرغی اوزون.
 اوچی چوقلیدر. آتاسینک موینی بیک اوزون یونلر بله قابلانغاندر.
 برهوی کورنسه، بتون یه نه شه تیره ده گی حیوانلر فورقوب قاچارلر.
 طرناقاری بیک قوتلی و بیک قاتیدر. طوتقان حیواننی کیسه کبسه ک
 اینوب آشار. سیکرگان چاغنه بیش آلتی آرشین بیر کیتهر صو بویلرنک
 فاقوب طوروب، صو اچهرگه کیلگان اوگوزلرنی و باشقه حیوانلرنی
 کیسه ککنه اوسلرینه سیکروب طوتار. بالالی آرسلان بیگره ک یامان بولادر.

آرسلان، بوری وتولکی.

کونلرده بر کون آرسلان، بوری وتولکی برگه آشاو ازلهرگه چغارلر.
 اورمان بویندهغی بر کتودن اوچ صارق طوطوب، طاو آراسینه آلوب

كرورلر، آرسلان صارقلرنى بولونى، تولكى بله بورىگه طابشرور. تولكى بورينك بواشنى بولدرآ الماسنى بلوب، بولهرگه آكار قوشار. بورى صارقلرنى نب نىگز ايتوب اوچ الوشكه بولهر. آرسلان، اوزينه آرتق بىر مه گانگه كوره كيمسنبوب بيك آچولانورده بورينى كيسهك كيسهك ايتهر و صارقلرنى بولهرگه تولكيني قوشار. تولكى، بورينك حالندن عبرت آلفانغه كوره، نىگز بولمهس: بلكه اوچ اولوش آرسلانغه بيروب بر اولوشينى اوزينه آلور. حصه: يانگنغى كشينك، ايك ئلك خلقنى بلوب، صوكره آنك بله اش قىلورغه كيرهك. اكر بر كشينك خلقنى بلمهى، آنك بله اشكه كر شسهك، بورى كيك خراب بولورسك. تولكى آرسلانك خلقنى بلكانگه كوره، آنك طرفلارندن فوتلدى. اوزكزگه معلوم، قايسى كشينك آنون ماقترانغه كيرهك، قابسبسينك خاتونن.

ياز، جاي، كوز وقش

بالار! بلكانگزنى بلمه گانلرگه اوگوه تىكز. زور بالار، كچكنه بالالردن تاغن كوبرهك بلكانگه كوره، كچكنه بالالرنى زورلارى اوگوه ترگه تيشلى در. بر كون على كچكنه فرنداشى محمد بله برگه باشقه اولغه بارورغه چقدىلر. بر زور پچه نلك بولونغه كيلوب يتكچ محمد اوزينك آغاسنه ئه يتدى: - آبظى! فارالى شول ماطور چچك لرگه! قاپچفكنى قويده شول چچك لرنى آزاراق جيايق. ايكيسينك طوققادىلر. محمد شول چچك لردن بر كولته ياصادى. على محمد كه ديدى:

- طوغانم! بر كون كيلگانده بو تيره لرده برده چچك يوق ايدى.

نىگه؟ بله سگمى؟

- يوق بلميم. اول چاغنده قش كونى ايدى. ايسىكا توشد يهى؟

حاضر ايندى يساز بولدى. على، شول وقتده محمد كه ييل نك دورت وقتينى آيروب آيروب آكلاندى. محمد، بلمه گان نرسه لرينى اوكرانگانگه كوره بيك سويندى ويوانده بارغان چاقنده سيكره سيكره شول سوزلرنى

سویلهدی: بر یلده دورت وقت بار ایکان، برنچی یاز ایکان. شول وقتد
 چچک لر آطوب آغاچلر یافراق یارا ایکان. ایکنچی وقت جای ایکان. اول
 وقتد ایگنلر اوسوب ییمشدر پشه ایکان. اوچنچی کوز ایکان. اول
 وقتد باغچه ییمشدری جیولوب ایگنلر باصودن اویگه طاشیله ایکان.
 سوکره قش بولا ایکان. اول وقتد بتون بیر اوستی قار بله فاپلانا
 ایکان. بو دورت وقتد عربلر «فصول اربعه» دیب ئهتیهلر ایکان.
 بو یل اوتوب کیلهسی یلنک یاز کونی کیلسه مین آلتی باشنده
 بولامن. اول وقتد عقلم طاغنده کوبرهک بولور. بلکه اوقوب
 بازارغده اوگرانورم.

طاویس قوشی

طاویس قوشلرنک، ایگ ماطوری وایگ اوزینی زور کورگانیدر.
 بو قوش انچدن زورراق، آناسینک قویرغی اوزون وپوطاللی یونلر
 بله فاپلانغاندر.

قویروغینک یونلری بیک کیلوشلی توسلر بله بیزه کلهنگاندر.
 قویروغنی کونتهروب جایوب ییبهرگان وقتد ئله نیندی توسلر کورسهتهدر.
 باش توبه سنک نلسه قایسی یاقغه ئهیلنوب یوری طورغان چالماسی باردر.
 بو چیهرلکلر طاویس قوشینک آطاسنده غنه باردر. آناسنده یوقدر.

کورکه

بزنک بو ییرده بیک کوب، طاوقدن زورراق، ایتی بیک تملی بر
 فوشدر. طاوشی بیک یه مسز، یورووی آقردنر، قایسی وقتارده، آناسی،
 قویروغنی قابارتوب فانانلرینی آچوب بیرگه اشقوب یورر. بر طوقتامای
 ققرر. آناسی قابارا بله مس.

طاویس وکورکه

بر کشینک بر طاویسی بله بر کورکهسی بار ایکان. بو کشیگه کیچ
 فارانغی توشکچ بر فوناق کیلگان. فوناقغه فازان آصارغه ایت بئکان
 ایکان. شونک اوچون کورکهنی صوبه اقی بولغان. فارانغیده بالقش کورکه

ديب طاويسنى طوتقان، پچاقنى مويىننه صالحوب اشقوب يىبه ره بيم ديگانده گنه طاويس صايراب يىبه رگان، تگى كشى اوزينك يالغشقاننى سيزوب طاويسنى يىبه روب كوركهنى طوطب بوغازلاغان.

حصه: طاويس اوزينك يخشى صايراوى بله اولومدن قوتولغان. قاي چاغنده هنرلى كشيلىرده اوزارلينك هنرلى بله بىك زور هلاك بولا طورغان اشلردن فوت لالار. آلاى بولغاچ هنرلى بولورغه طرشورغه كيرهك.

كيچه و كوندوز

ييزنك اوز ئه يله نه سنك ئه يله نووينك قار بوزغه آغاچ طغوب ئه يله ندر وگه اوخشاغانون سزگه سويله گان ليدم. اگر كيچ بله شوشى قار بوزنى يانا طورغان پيچكه قارشى طوتوب ئه يله ندر سه گز قار بوزنك يارطى ياغينه پيچ ياقطلغى توشوب پيچكه قارشى بولماغان ياغينك قارانغيدى قالغانون كوررسز. شول يانا طورغان پيچكه قارشى، ئه يله نگان قار بوز كبك، بزنك پيرده يانا طورغان قوياشقه قارشى ئه يله ندر. ييزنك قوياشقه قارشى ياغينه قوياش ياقطلغى توشوب ايكنچى ياغى قارانغيدى قالادر. وشوشى روشقه قوياشقه قارشى بولغان ياغنه كوندز قوياشقه قارشى بولماغان ياغنه كيچ بولادر. شونك اوچون ييزنك بر ياغنه كون بولغانه ايكنچى ياغنه تون بولادر. يير اوز ئه يله نه سنك يكرمى دورت ساعته بر ئه يله نگانگه كوره هر بر پيرده يكرمى دورت ساعته، يابسه بر تهولكده، بر كيچه بر كوندز بولادر.

يل

يير اوز ئه يله نه سنك ئه يله نگاندن باشقه قوياش ئه يله نه سنكده ئه يله نوب يوريدر. يير اوز ئه يله نه سنكده اوچ يوز آلتمش بيش مرتبه ئه يله نگانده قوياش ئه يله نه سنك برگنه مرتبه ئه يله ندر. شوشى ييزنك قوياش ئه يله نه سنك بر ئه يله نووى بله بر يل بولادر. آلاى بولغاچ اوچ يوز آلتمش بيش كون بر يل بولا ايكان.

حاضر سین آلتی یاشکده بولساڭ سین طوغاندن بیرلی، بیر
تویاش ئەیلەنەسندە آلتی مرتبە ئەیلەنگان بولادر.

ماچی

ماچی یومری باشلی، زور کوزلی، أرغاق کبک طرفلی بر حیواندر.
طرفلری قن اچندەدر. کیرهک وقتلغنه چغارادر. کوزینک بیهگی برزورایا
بر کچرەیهدر. بو حیوان بیک یر تچچدر. بالاسی بیک شایان بولادر. قر ماچیلری
بیگرەک یامان بولالر. ماچیلر صچقانلر بله، قومافلرنک (کوسی لرنک) دشمانیدر.

ماچی وایگاو

بر ماچی، کونلرده بر کون آشاو ازلەب، تيمرچی آلاچغينه کرور. کوب
ازلەنە تورغاچ مایلی بر ایگاو طابقان. قارنینی طویدرمق اوچون ایگاونی یالاماغە
باشلاغان. ایگاو دە اوزینک اوتکون تشاری بله ماچینک تلینی آشاب قاناتوب.
ماچی اوزینک قاناغانون سیزمی، بو نیندی تملی نرسه طورى کیلیدی ديب
اوز قانون اوزی آشار، اوزینک اورتقانن وبار الانغانن اش اوزغاچقنه بلور.
حصه: فایسی بالالر بیک ناچار خلقلرغە عادتله نەلر. اول عادتلر اوزلرینه بیک
بخشی بیک تملی کبک طویلەدر. شول عادتلری سببلی زور بولغاچ بیک زور
چیرلرگه، صر خاولقلرغە، ناچار لقلرغە توشەلرده کچکنه چاغندە قیلغان اشلرینه
بیک اوکونەلر. لکن ماچی کبک اوزغان اشکە اوکونوده نی فائده؟
شوشینک اوچون کچکنه چاغندوق ناچار خلقلردن صافلانورغە تیشلی بولا.

شادلق

شادلق نی قدر بخشی اشدر. شاد و جلامی طورغان بالانی بار کشیک سویهدر.
احمد، بیک شاد بالادر. آنک اوچون اول، صاباغینه بیک طرفشانغە کوره آطنه
کیچ صاین ماقطاو یازووی آلادر. بار کشیکگه ده کولوب قاراب تملی سوز بله
اندەشکانگه کوره بار کشیده آنی سویهدر. اوزینک سبق بلووینه وکشیلرە گ

سویملی بولووینه راحتله نوب سوینوب یور بیدر. سزده احمد کبک شاد بولونی نله سه کز آنک کبک سبق لر کزغه طرشوب کشیلر گه یاقتی چوایللی ویخشی سوزلی بولگز.

قارا چین

بار کشیده بله طورغان بیک پچراق بر حیواندر. فی کورسه شونک اوستینه فونار. آیاغینک نجس بولغانینی بلمه س. آلدی آیاقلری بله باشینی فاشر. باشنده اوزون بورنی باردر. شیول بورنی بله بار نرسه فی ده آقتارور.

بال و چین

بر کشینک کیتنده گی بالنگ ایل نه سینه چینلر جیلوب، بالنی آشامغه باشلار لر. قایسیسی نه یله نه سنده گنه یوروب آشار. قایسی بری بیک قومسز لایوب اور تاسینه کروپ کیتدر، بتون اوستینی، باشنی، آیاقلرینی، بورنینی بالغه بویار.

چینلر بیک کوب جیلغاچ کیتچی مالای قانات بله آلا رنی فووالار. شول وقتده بالنگ نه یله نه سنده گنه بولغان چینلر اوچوب فاچار لر. بالنگ اور تاسینه کرگانلری آیاقلری بالغه بابشقانغه کوره اور نلارندن قوزغالا آلماینچه چاباله نوب هلاک بولور لر.

حصه: آزغه رضا بولغان کشیلر بالنگ نه یله نه سنده پورگان چین کبک عمر لرینی راحتده اوزدر لر. آزغه قناعت ایتمی کوبنی ازله گان کشیلر قومسز چین کبک اوزارینه ضرر کیتور لر. قای چاغنده شوشی سبیدن بتونلای هلاک بولالر. تیز بایونی ایسه بله ب اور لاشقان کشیلر آخر نده سبر کینه لر.

ایشاک

آندن کچکنره ک، اوزون قولاقلی، فی اشله تسه کنده رضا بولا تورغان، طاباقدن چیتدن برده فور قماس، بیک خیانتلی، کوله گده یاتونی بیک سویار، پچرافدن بیک فور فور، صویساک صوغه کر مه س، بیک بامسز طاوشلی بر حیواندر.

تیری ایله وچی

تیری ایلهو بر هنردر. بو هنر ایهسی اوگز، آط، صفر، صارق، کجه کبک حیوانلرنڭ تیریلرینی تازارتوب کون، ساختبان، اولطانلق کبی نرسه لر باصار. بولرنی یاساو اوچون تیریلرنی بیک زور بر کیسمه کسگه سالوب دارولاب صاصغانچی یاطقزورلر. شوشینڭ اوچون تیری ایلی طورغان اوراملردن اوزوب بارغانده ناچار ایسلرگه چدار حال یوقدر. تیری ایلهوی بیک پچراق، بیک ناچار بر هنردر.

کوبهلهک ویفهک قورتی

جای کونی اوچوب یوری طورغان کوبهلهکار آغاچ قابوقلری، یافراقلر کبک نرسه لرگه یومورقه لر سالورلر، بو یومورقه لردن قورتلر چقار. بو قورتلر آغاچ یافراقلرینی وباقچه ییمش لرینی وایگنلرینی آشاغانغه کوره بیک ضررلیدر. بو قورتلر زورایوب ییتکاج اوزلرینه اویا یاصاب اچینه کروب بیکله نورلر. بو اویا اچنک بر نیچه کون یاطقاج طاغن کوبهلهک بولوب اوچوب چقوب کیتهرلر. لکن بو قورتلر آراسنده بر بیک فایده لی قورت باردر. اولده یفهک قورتیدر. بو کچکنه قورت (طوت) دیگان آغاچنڭ یافراغن آشاب سیمروب ییتکاج اورمه کوچ طوزاغی کبک بیک نچکه بر جبنی اوزینه ارار. بیک نق اورالوب برده چقار تیشگی بولماغاچ اچنده یکرمی کون بوفلار. سوگره کوبهلهک بولوب اویاسینی تیشوب چقوب کیتهر. منه بو قورتنڭ اورالغان اویاسی یفه کدر. بو یفه کدن کیملر طاسمالر نورلی نورلی ماتیر یالز یاصیلر. یفهک قورتی قطایده، ترکستانده و بوتهن هواسی بلی بیرلرده بیک کوب بولادر. بو قورتلرنی کسب اوچون یوری آصریلر.

ایشاک و تیری ایله وچی

بر ایگونچینڭ بر ایشاگی بار ایکان. اوزینڭ ایگونلرینی هر وقتک، ایشاکگه تویاب بازارغه ایلتوب ساتا ایکان. بو اشکه ایشاکنڭ بیک

أچی پوشا ایکان. هر وقتده الله تعالی دن، بو ایگونچینک قولندن قوتولونی تلب، دعا قیلا ایکان. کونلرده بر کون ایشاکنک دعا سی قبول بولور. ایگونچی بیک فقیر لیککه توشار، ایشاکنی بر تیری ایله وچیگه صانار.

ایشاکنی کورمه سیننی بلمه گانگه ایگونچی دن قوتلووینه بیک سوینور. تیری ایله وچی ایشاکنی اوزینک اویینه آلوب قایتور. ایکنچی کون آرفاسینه بیک زور و آوریوک سالوب تیری ایله نه طورغان زاوطقه ایلتور. مسکین ایشاک حاضرگه تیکلی موندی آوریوکنی وموندای صاصی ایسلرنی برده کورمه گانگه کوره نیشلمه مه گه بلمه س وعقلی باشینه کیلوب شول سوزلرنی سوبلور: بالله! بیک زور یا کیشلیق ایتدم. ایگونچی نک اشله گان اشلری میکا ضرر توگل بلکه فایک ایکان! نیگه گنه اوزیمه ضررغه دعا قیلدم! خوش ایسیلی چه چکر آراسنده غنه اوسکان ایدم! موندی صاصی بیرده نیچک ایتوب طور ایم! حصه: ناچارلق کورمه گان کشیلر یغشیلق نک قدرینی بلمه سلر. فایچان بر ناچار اشکه طوری کیلسه لر شول وقتده ایسلرینه توشار، لکن اوزغان اش کیری فایتماس.

بالالرا! سزده سبق اوقوی بیک قییم، خلفه لر بیک فاتی طوته لر دیب مکتبیدن قاچما کز. بوکون قییم بولسه ده فارتایمیش کونگزه آنسات بولور. بو کون طرشماسا کز فارتایمیش کونگزه ایشاک کبک محروم بولور سز.

مکتب

مکتبنی بیک سو بیه من. مین ئلی زور توگل، خلفه م میکا بلمه گان نرسه لر مینی اویره ندر. اوزغان زمانندن فایده لاندورغه کیره ک. زور کشی کبک طرشورم، مین ئلی بر نرسه ده بلمیه من. اویره نوئی، یغشی بولونی، اللهغه قوللق قیلونی بیک تلیمه ن. طرشسام تیز اویره نورم، اللهغه عبادت قیلوچی یغشی کوکلی بر کشی بولورم.

مین مکتبنی بیک یاراتامن. آنده بیک کوب نرسه لر اویره ندر. خلفه منی ده یاراتام، اول مینی یاراتا. سبق مینی باسه م رحمت دیسوب آرقامدن سو بوب بییه ره.

وطن = روسییه

بۇنىڭ يېرىمىنىڭ آدى، روسىيەدە. دىيىدە روسىيەدىن كۆپ يېرىلى بۇ پادىشاھدە بولىدۇ. بۇم پادىشاھلارمۇغە، سار - ايمپېراتور دېيىپ ئەيتىلەر. بۇم پادىشاھمىز «پېتر بورغ» شەرىندە تۇرادۇر. روسىيەدە قزان، مسكوى، وارشاۋ، آدىس كېك زور شەھەرلەر بېك كۆپدۇر. بۇتون روسىيەدە يۈز يېرىمىمىليون كىشى باردۇر. بۇكىشىلرنىڭ بارىندە پادىشاھ بولىدۇ. بۇ كۆنگى كۈندە بۇنىڭ پادىشاھمىز «نېكولاي آلكساندر ۋېچ» خۇزىتىرىدۇر. خانىۋىدە «ايمپېراترىتسە آلكساندرا» خۇزىتىرىدۇر. مەنە، شۇشى بۇتون روسىيە بۇنىڭ وطنىدۇر. ھەر كىمگە وطنى سۆيەك تېۋىشلىدۇر.

تارتار

چېچىقدىن زورراق، اوزون آياقلى، باصولاردا اېگونلەر آراسىندە بۇرى تۇرغان خېلەكار بۇر قوشىدۇر. بۇ قوشىنى بىدىن باصالغان تۇزاقلار بلە تۇتەلەر. بۇ قوشىنىڭ اوباسى ۋاقى تۇيەك چىتىلەر آراسىندە بۇلادۇر.

تارتار وبالاسى

تارتار، بالاسى بلە اېگونلەر آراسىندە بۇرگاندا اۋچىلرنىڭ قۇرغان تۇزاقنى كۆرۈر. بالاسىنىڭ بۇ نرسەدە بلەمەنچە تۇزاقغە تابا بارغانون كۆرۈپ شۇل سۆزلەرنى سۆيەلەر:

— بالام! شۇل كۆرنە تۇرغان نرسە تۇزاقىدۇر. دافلان! يانېنە بارمە! اوزگىنى اوزىڭ صاقلا! اۋچىنىڭ قولىنە توشكاق قوتۇلۇپ بولمى!

تارتار بالاسى اناسىنىڭ اۋگوتىنى بېك تېز اۋفوتىدى. تۇزاقنىڭ يانېنە بارۇپ اېك الوك تۇزاق ئەيلەنەنەندەگى بۇدايلارنى چۈپلەدى. سۆگۈرە «بۇ نرسەدە بولمى اېكەن» دېيىپ تۇزاقنىڭ اچىدە قالغان بۇداغە بۇرنىنى تۇرتىدى. شۇل سەئەتدە تۇزاقغە تۇتۇلۇپ قۇرماغە باشلادى.

اناسى بالاسىنىڭ تاۋشىنى اېشتۇپ يانېنە اېسەدە، نى اشلەسون! تۇزاقدىن بالاسىنى قۇتقۇرۇرغە كۆچى بىمى. شۇشە نۇزۇمىلەر.

— بالام! نى اشلەدك! نىگە سوزمنى طىكلامادك!

شول ساعتە اوچىلر كىلوب مىسكىن قوشنى طوتوب آلوب كىندىلر.
آناسى آرتىدىن بىك قايغوروب يىغلاب قالدى.

حصە: صبىلر! زور كشىلرنىڭ اوگوتىنى قولاغىزغە آلوڭز؛ اولوغلرنىڭ
اوگوتىنى طىكلاماغان كشىلر تارتار بالاسى كىك ھلاك بولورلر. آتاوغلغەنىڭ
سوزىنى بىگرەك دە طوتارغە تىوش بولا، آنىڭ اوچون آلاسىزنى سويگانىگە
كورە، يىغشى ايتەسىلر كىلە دە، سزگە يىغشى اوگوتلرنى گنە بىرەرلر.

كاغد

كتابلر كۆزدەغى ويازا طورغان كاغدلرنى نى نرسە دن ياصىلار بلەسىمى؟
ايسكى چوپرە كلردىن، ضالامدىن، تورلى تورلى كىيىكن اولەنلردىن
پىچقى چوبلردىن ياصالادر. اما بز دەگى كاغدلرنىڭ كوبرەگى ايسكى
كىندىر چوپرە كدىن ياصالقاندر. كاغد ياصا اوچىلر ايك الك بو چوپرە كلرنى
بىك زور قازانغە صالوب قامر بولغانچى قايناتورلر. آندىن صوك بىك
نى تازارتوب ودارولاب آغار تورلار. صوڭرە اوڭلاو كى نرسە بلە
بىك يوقە ايتوب يايارلر. صوڭرە كىندىروب بازارغە چغاروب ساتارلر.
ايسكى زمان كشىلر كى كاغد ياصى بلەگانلر. آلا ر آغاچ قابوقلر يەنە،
زور يافراقلى اولەنلر كى يافراقلر يەنە، طاقتەغە، طاشقە، تىرىگە وبونىڭ كىك
نرسەلرگە يازوب اوقوغانلر.

اورمان

— بالام! كىل! سىنى شول ياقىندەغى اورمانغە ايلتەيم! قارا ئلى شول بووان
ايمن آغاچلر يەنە! بو تاقلىرىندە نى قدر قوشلار بار! بار دە اوزلر بىلگانچە
صا، اشوب سويلەشوب اولورلار. يافراقلر اوستىندە، نى قدر چىنار
ئلى شول كوبرەك كىلرنىڭ اوستىندە! قايسىسى صاب
اورماننىڭ كىلە كىلە قايسىسى بىرى ختفە «بارەت» كىك واق بونلر بلە

لرنلگان! الانك آباق آستنده ياڭا يار اطورغان يافراقلارنك بور يلرى بار.
 ئەبەدە! اورماننك اچينه قدر كريك. ئەنەنە شوندا تېكلى آندە
 نوب يافراقلار آراسنده بر نرسە قېمەلداپ طورا.
 طكلا! كچكەنە گنە بر طاوش ايشتەسگىمى؟
 - ابى انكايىم، ايشتەم كورەم. قارا ئىلى انكاي شول چىبەر كوزلى
 حيوان نېندى حيواندر؟

- بالام! اول آنا پوشيدىر. اول بيك قورقوچاندر. كچكەنە گنە
 طاوشنده قورقوب قاچادر. بالاسيده شونده چترلار آراسنده بولور.
 - انكاي! اول بزنگ سويلەشكانمىزنى ايشتوب قورقماسمى؟
 - ابى بالام! اول بالاسون طوتارلار دىب بىگرەكە قورقادىر. قارا ئىلى
 بالاسىنى بوتاقلارنك ابك قوبى يېرىنە ياشروب قويغان. آنى صاقلاو اوچون
 نون جانينى فدا ايتمەگە حاضر لەنوب طورادىر. اوچىلار آرتندن قووب
 كىلوب يىتىكچ آلاغە طابا باشىنى صوزب فارشى طورادىر: بتون تەفندىن
 ناللا اغزوب حالى بتكچ اوزىنك كوچى يېتمەگەن وبالاسىنى صاقلى
 آلبەجاغىن بلوب چوگوب اوطورور. شول وقتىدە بيك اميدسىز بولوب
 چىبەر زور كوزلردىن قانلى ياشلار اغزور.

بالام! بو حيواننك كوكلينه بو قدر شفقتنى كم سالغان؟ بلەسگىمى؟
 مېنى مېڭا سويدىرگان! سېنى، مېنى، آناگىنى ياراتقان بر اللەدر. اللە بيك
 رحىملىدر. اللەنك رحمتى بيك كىڭدر. اللەنك رحمتينك چىڭكى يوقدر.

قويان.

ماچى دن زور راق، آندن كچكەنە رەك، بيك اوزون قولاقلى، آرت
 باقلىرى آلدەغى آياقلردىن اوزون، طاوغە طابا بيك شەب چابار، بيك
 نورنوجان بر حيواندر. تېرسى جاي كوني صوري، قش كوني آق بولادر.
 چىر آرالرنده اولگان كېك بولوب يېرگە ياتوب طورادىر. كشى
 باروب يىتىكچ كېسە كىگنە سېكروب چاباغە باشلاب بيك قورقوتادر.
 لىنى قىز بر نرسەدر. تەمى فلانى يوقدر.

باقا.

باقا صوده ده، فوری پیرده ده طورا طورغان بر حیواندر. ایك زوری قول کیسه گی قدر بولور. بولر نك طورا طورغان بیر لر ی کوللر در. یاقن تیره ده بر کشیده بولماغانده کولنك چیتینه تزلوب اوطورالر. کچکنه گنه بر طاوش فلان ایشتمدیلر ایسه بارده بر یولی سیکر شوب صوغه توشه لر. اپرته کیچ بیک به مسز طاوش بل بتون دنپانی سلکتوب صایر یلر.

قویان و باقا.

کونلرده بر کون قویانلر بر بیر گه جیبولوب، بر تقوچی حیوانلردن بیک زار لانشقانلر، بو حیوانلردن فوتولونك یولین بولماغه طرشفانلر. آر الازنك سوز کوب بولغان. قایسی شولای دیگان، قایسی بولای. آر الازنده باشراق بولغانلری «ایبده شلر! بونلردن فوتولور غه برده چاره یوق. ئه یده گز، شونده غی کولگه باروب اوز مزنی آطوب هلاک ایتیکده آنلرنك ضرر لرندن فوتولوق» دیمش. قویانلر بارده بر گه بو سوزلرنی قبول ایتوب کول یافینه بارماغه باشلارلر. کول یافینه باروب بیتهر بیتماس، ئه یله نه سنده بولغان باقالر فور قوب شاپ شوپ ایتوب صوغه سیکر وب توشه لرلر. شول وقتک قویانلردن بری «طوقئا گز ئلی! بزدنك فور فاچراق حیوانلر بار ایکان. آنلرده دنپاده طورالر» دیوب بو ناچار اشدن ایبک شلرین فوتقارغان حصه: کشی علملك اوگره نودن باشقه بیرلرده اوزندن یوغاریغه قاراسه ضررلی بولور. هر بر وقتده اوزگدن توبه ننگه قارار غه کیره ک. طاوغه قاراب طاو بولا آلمازسك. بالالر، اوزلرندن بای کشیلرنك بالالربنه قاراب، آنلرنك کیمیم واقچه لرینه کونله شوب، آنالرینی و آنالربنی شونی بیر، مونی بیر، آچه بیر، دیب آبدرانورغه تیوش توگل، بلکه اوزلرندن فقیر کشیلرنك بالالربنه قاراب الله غه شکر ایتەر گه کیره ک.

حيوانلر

قورى يېر حيوانلرى دورت تورلى بولادر. برى آياقسز حيوانلر، بولارغه شووب يورى طورغان حيوانلر ديب ئهيتهلر: يلان سل، وچان كبك، ايكنچى ايكي آياقلى حيوانلر. طاوق، فاز، اوردهك و باشقه قوشلر كبك. اوچنچى دورت آياقلى حيوانلر. ات، صغر، آيو، بورى كبك. دورتنچى قورتلر. بو قورتلر بىك كوب بولوب قايسى دورت آياقلى قايسى، آلتى آياقلى قايسى سىكز آياقلى قايسى برى فرغشار آياقلىسى ده بولادر. ات، صارق، صغر كبك حيوانلر بچهن وصولى كبك نرسهلر آشاپ طورالر. ات، آيو، بورى، آرسلان كبك حيوانلر ايت آشيلر. ايت اشى طورغان حيوانلرغه بورتقوچى حيوانلر ديب ئهيتهلر.

حيوانلرنىڭ قاي برسى كشى قولنده طورادر. بو كشى قولنده طورا طورغان حيوانلرغه يورت حيوانلرى ديلر. كشىلردن قاچوب اورمانلرده يورى طورغان حيوانلرغه قر (وحشى) حيوانلرى ديب ئهيتهلر.

هواده اوچوب يورى طورغان حيوانلر قوش بولادر. صوده فانات بلهنگنه بوزوب يورى طورغان آياقسز حيوانلر بالق بولادر. يېر اوستنده طورا طورغان حيوانلر قورى يېر حيوانلرى، صوده طورغان صو حيوانلرى بولادر.

قايسى حيوانلر باردركه، آلا صودهده قورى يېردهده طورا آلالر. باقا، تمساح ديگان حيوانلر كبك.

حيوانلر فايدهسى

الله تعالى، فايدهسىز بىر نرسهده ياراتماغاندر. بىز بلهسهكك بار حيوانلرنىڭكه بىر تورلى، قايسىلارنىڭ كوبرهك تورلى فايدهلرى باردر. ات، ايشاك، دوه كبك حيوانلر جيگهرگه، آطلانوب پوررگه، صغر، صارق كبك حيوانلرنىڭ ايتلرى و سوتلرى اشارغه، ئىرىلرى كىيهرگه، قوشلرنىڭ ايتلرى اشارغه يونلرى باش آستىنه سالوب ياطانورغان مننارلر مەزگه، بالقلر اورلرى اشارغه مايلرى تورلى تورلى اورنلرغه، چىنلر، قايسى قوشلرغه آزق بولوب غەوآنا

چچك لرنك اوستنده بولغان طوزاننى آنا چچك لرگه (آياقلىرى بله ايلتوب) نكاهلاندرغه، بيرده گى واق تويهك فورتلار، قوشلرغه آزق بولورغه يارىدر. قايسى حيوانلردن بوياولر، قايسى لرندن دارولر ياصالادر. بولارنى سويلى طورغان اوز آلدينه بيك زور كتابلر باردر. شوشينك اوچون الله تعالى نك مخلوقاتىنى بيكلگه صانارغه تيوش توگل، بلكه هر بر حيوانده (بز بله سه كده) الله تعالى نك بر حكمتى بار ديب اوشانورغه تيبش.

كرپى

اورمانده طورا طورغان بر حيواندر. اوستى اينه كبك چه نچه طورغان يونلر بله قاپلانغاندر. اوستينه بر دشمان كيلگان وقتده طوب كبك يوب بومرى بولوب ياتور. چه نچكىلى يونلرىنى قاپارتور. كرى بيك فايده ليدر. اورمانده غى زهرلى يلانلرنى هلاك ايتەر. صچقان وكوسى كبك ضررلى حيوانلرنك دشمانيدر.

كرپى وقويان

كرپى اورمانده يالغز فالغان ايدى. ياننده بر كشيده بولماغانغه اچى پوشوب آچولانوب اينه لرىنى قاپارتوب يومارلانوب يانتقان ايدى. بر كون يانندن اوزوب بارا طورغان قويانلرغه ديدى: دوستلرم! نيگه مينم بله اوينا مائسز. قويانلرنك آراسندن برى شويله جواب بيردى: - سين بيك ناچار كشى. بور نومزنى آزغنه سيكا طابا صوزدق ايسه اينه لرك بله قاديستك. شونك اوچون سينك يانبيگه بارورغه يارامى. حصه: ايداش طابا آلماساك كشيگه آچولانمه، اوزك يغشى توگلدرسك. يغشى كشيگه ايداش بولونى، بار كشيده تلب طورا. كرى كبك كيلگان بر كشيگه اينه بله قاداساك، يانبيگه بره وده كيلمه س بولور.

ياردم

قونداشلرينه ياردم ايتكان كشى بيك يغشى كشيدير. كشيگه ياردم

ایتوی بیک آصاندر. درد ایتکان کشیگه کون صاین طوری کیلوب
طورادر. بر قایغولی کشیگه یخشی سوز سویلهب یوباتو، بر یتیم
بالاغه بر تلم ایسکهک پیروده بر یاردمدر.

نجیبینگ آناسی صرغاو ایدی. نوشاکده باتوب یورط اشینی
برده قاری آلماغانغه کوره بیک زور قایغو وحسرتده ایدی. شوشینگ
اوچون کوز یاشلرینی آغوزا ایدی.

امتحان وقتی یتیدی. نجیب برنچی دن ایکنچی صنفقه چقدی.
مکتبهگی شاگردلر طارالوب بتدیلر. نجیب اورامده اویناب
یورو برینه آناسنی قاراماغه باشلادی آناسینه کیرهک بولغان نرسه لرنی
نوشاک یانینه کیتوروب بیروب آنک بله سویلهشوب اوتورر ایدی.
آناسینی بیک قایغولی وحسرتلی کورگان وقتده کنایه قولینه آلوب یخشی
برلرینی بیک آیرماچق ایتوب آکلاتوب اوتورر ایدی. آناسی آنک
اوقوغانینی طکلاب قایغو وحسرتینی اوتوتورر ایدی. آناسی بر نیچه کوندن
صوگره تمام تازاروب یتدی واغلی نجیبکه شوشی سوزلرنی سویلهدی:
— بالام سینک یساردم وثریهک مینم صحتله نوویمه سبب بولدی. الله
سیندن راضی بولسون! مین سیندن راضی. بر آناغه، بالاسندن یاردم
ونریه کورو چاقلی، بهالی بر نرسه یوقدر. بالام کیل! مینی قوچاقلا!
سین اویونکنی طاشلاب مینی قارادک! یخشی بر بالا ایکانسک.

صچقان

صچقان اوچلی باشلی، دورت آیاقلی، اوزون قویروقلی، بیک
ضررلی بر حیواندر. قایدده بولسهده کرور. تشاری بیک اوتسکوندر.
اویلرده، کلترلرده، آنبارلرده، باصولرده بولنور. بونک ضررندن
فوتولو ایچون ماچی آصرارغه کیرهک بولادر. بو حیوان شول قدر
ضررلی درکه، اوزینه برده فایدہسی بولماغان بهالی نرسه لرنی کیوروب
اوزگلهب کیسهک کیسهک ایتوب بترهدر. صافدق لرنی، اشکاف لرنی نیشوب
کیوروب کییملرنی کیسه کلیدر.

ماچی و صچقان

فارت بر ماچی، بر کون بر صچقان طوتار. صوگره شوشی
 سوزلرنی سویلهب صچقانی کیری بیهه رور:
 - بار کیت! ایداشلر کنگه سویله! مین ایندی بیک فارطایدیم.
 تیز وقتده بوتن بیر گه کوچوب کیتیم. حاضر گه تیکلی یاشلاک یوله لرگی
 له بار کز نیده بیک رنجتدم. بتون حیوانلر بله بحیلله شمه گه نلیمن.
 سین آلا رغه باروب سویله: کیلسونلر! بحیلله شه بیک! تگی صچقان بیک
 سیونوب، ایداشلرینه ماچینگ سویله گان سوزلرینی سویله ر.
 صچقانلر فارت اچینگ کیتوینه بیک سیونوب، بارده بر گه جیلولوب
 بحیلله شمه گه بارماغه بارلر. بولارنک بولای جیلولوب یورگانلرینی، بر
 فارت صچقان کوروبک «قایا باراسز» دیب صورار. آلا رده قایا
 بارغانلرینی ئیئتورلر. صوگره فارت صچقان شوشی سوزلر بله نصیحت ایتەر
 - یوق بله یورمه کز! کیته سی کیلسه کیتسون! آنک سوزینه
 اوشانورغه بارامی! اول دشماندر. ئلله نیندی طوزاقه توشرور.
 یاش صچقانلر بونک سوزینی طکلاماینچه ماچینگ یانینه باروب
 صاف صاف بولوب تزلورلر. ماچینگ چاقرغان بیر، باری بر گنه تیشکلی
 بیک زور بورا ابکان. ماچی صچقانلرین، ایسه نلک صاولوق صوراشدرغان بولوب
 آفرون آفرونغنه تیشک یانینه باروب ایلرور شوشی سوزلرینی سویله ر:
 - ای آحقلر! دگی یارمه سی قاپچق قارسکز تیشدی؟ طاباقغی
 صاری ماینی کم آشادی؟ ایندی قولیمه توش کز سز گه قوتلو یوق.
 فارت ماچی صچقانلرنک بارنک برهم برهم بوتروب بترور.
 حصه: فارتلرنک سوزینی طکلارغه کیرهک. دشملرنک سوزینه اوشانورغه
 یارامی. یاش صچقانلر فارت ماچینگ سوزینه اوشانماغه کوره هلاک
 بولدیلر. هیچ بولماسه فارت صچقاننک سوزی ونصیحتی بله نلک عمل قیلما دیلر.

كېندىر

كېندىر ۋا لاچە كېك نىرسەلرنى جېدىن صوغوب ياصىلر. بزم مندەر لوزىڭ
 ونوشە كلرنىڭ سورولرى كېندىردن بولادر. اول غلقىنىڭ كۈلەك اشطنىدە
 كېندىردن تىگلىگان بولا. داستمال و ساسگىلر كو بۈرك يىپلرگە اوشانداق
 كېندىردن بولا. كېندىر صوغا طورغان جېنى، سوسىن ارلەب ياصىلر.
 سوسى ايكى تورلى بولا. بىرى كېندىر سوسى ايكنچىسى جېتىن سوسى.
 سوسلر شوشى كېندىر وجېتىن دىگان اولەننىڭ صاباغىنىن ياصالادر، بو
 اولەنلرنىڭ صاباغىنى صو يا ايسە قار آستىن ياطقزوب چوروتەلر. صوگرە
 كېندىر بېك نىق طوقماقلىلر. تمام چوپلارى قويلوب بىنكچ زور
 طاراقلار بلە طاراب كۈلتە كۈلتە ايتوب بەيلەب قويلالر
 اول قىلرى و خاتونلرى كوز كۈنى شوشى سوسىن ارلەب جب
 ياصىلر. يازغە طابا بو جېلر قى قار اوستىندە آغارطالر. صوگرە
 شول جېلر بلە كېندىر و داستمال كېك نىرسەلر صوغالر.
 ايسكى زماندە بتون كىيىلر، شول اول قىلرى صوغىن كېندىردن باصالغان.
 بو زمان قىلرى آلاى كېندىر صوغو، جب ارلەو كېك نىرسەلر بلە كاشمىلر. حتى
 اوز كىيىلەندە اوزلرى تىكىلر. بار نىرسە نىدە بازار دن ساتوب آوب تگوچىلرگە
 بىروب تىكەرلر. صوگ نىڭكى انلر اوزلرىنىڭ ايسكى ھىزلرىنى طاشلاغانلر؟
 - بازار نىرسەسى اوچسوز نوشە، ھورطىم اشلاسىڭ بىلى طورە. دخىن
 بازار نىرسەسى بېك كوركام بولا، كىلوشلى بولا.
 - بازار نىرسەسى نىگە اوچسوز نوشە؟ نىگە كىلوشلى بولا؟ -
 آنڭ اوچون بازار نىرسەلىرى ياڭى چققان ماشىنلار و فوراللر بلە اشلەنە.
 - صوگ نىگە، بىزنىڭ قىلرغە شول ياڭى فوراللر بلەن اشلرگە بولمى منى؟
 - نىگە بولماسون؟ دىيادە طرشو بلە بولمى طورغان نىرسە بولامنى؟
 مەنە نىمەس قىلرى سارا ئوف دىگان شەردە، سارفينكە دىگان نىرسەنى اوز
 فوللرى بلە اشلىلر. بازار نىرسەسىدىن قاي توشى كىم؟ شونى اوزلرىدە
 كىيەلر. بازارغە چقاروب ساتوب آفچەدە ياصىلر. انلر اوزلرىنە كىرەك

بولغان تریکه لرینده اوزلری صوغالر. برده بازار تریکه سندن کیم بولمی. آلا بولغاچ بزنگ قزلرغده نیک یاطورغه تیوش توگل؛ بلکه زمانینه کوره کیرهک بولغان قوراللرنی آلوب، بلسگان کشیلردن اوگره نوب ضوغو، چبگو، بهیلهو کبک اشلر بله ماطاشورغه کیرهک. بار نرسه نیده بازاردان آلورغه نیچک آفچه یتکزورگه کیرهک؛ شوشینک اوچون بو چاغنگ اول خلقی بیک یارلیغه فالدی. جای بویی اشله گان آشلغینی کوز کونی ساتوب بتوده کیمیم سالوم یاصی. یازغه طابا اوزینک بالالریده آچ قالا. کیمیم سالومغه کیرهک بولغان نرسه لرنی اوزلری یاصا صاهر آشلق صائقان آفچه لری کسه لرند فالدور، یازغه طابا محتاج بولوب یورمهس ایدیلر.

کوگرچن

کوگرچن کشی قولسنه بیک تیز ایبه له نور؛ اوزینک اویاسنی برده اونونماس؛ بیک سویه لی بر حیواندر. کوگرچن بیک کوب تورلی بولادر. کوک کوگرچن، آق کوگرچن، مصر کوگرچینی. کوگرچنلر آنالی آنالی ایکیشر ایکیشر ترکک قیلورلر. بر برینی بیک سویگانگه کوره یالان صاین برگه یورورلر. آنا کوگرچینی آناسندن آیروب بیک یراق آلوب کیمتسه گده، برده آداسمی اوزینک اویاسینه فایتادر. شونک اوچون صوغشلرده آنا کوگرچننک آیاغینه خط به یلب ییبه رلر. اولده خطی برله برگه اویاسینه فایتوب کره در. شوشی روشچه صوغشده غی ککشیلرنک حاللرینی بلوب بولادر.

صایصقان

فارغهدان کچکنه رک، آلا بونلی، قارا بورونلی ترت، ترت سیکرور، بیک کوب سوزلی بر حیواندر. عمرینی اوغریلق برله کیچوره در.

صایصقان و کوگرچن

بر صایصقان، کوگرچنلرنک یغشی چیتلک لرده، ته ملی بقدا یلرغه آشاب یاتقانلرین کوروب، بیک کونله شور. اوزینک ده آلا آراسنده بولووینی بیک تلر، کونلرده بر کون بیک کیمینوب نیچک بولسده،

كوگار چىنلر بىر لى بىر گە چىتىلىككە كىرىدۇ. بىر نىچە كۈنلەر مۇنى بىرەۋدە تاپىمىس. كۈنلەردە بىر كۈن سايبىقانىڭ بىك اچى پۈشۈپ سايراماغە باشلار. شۇل ۋەتدە مۇنىڭ كىم بولغانى بىلنۇب چىتىلىككىن قوۋب تۈرتكەلەپ چىقارۇرلر. حصە: بىر كىشى اوزىنىڭ مرتبەسىن بىلمەينچە، بىخىشى كىيىملر كىيىنۇب زورلر اراسىنە كىرسەدە سۈيلىشە باشلاغاچ نىچە تىنىك ايكانى بىلنۇب قوۋلور.

نباتات

بىر اوستىندە اوسە تورغان آغاچلرغە، اولەنلر گە اىگىنلر گە (نباتات) دىيۇب ئەيتەلر. نباتات، بارى بىر حيوانلر كىك جانلىدۇر. آلارنىڭدە ايرلرى وختونلرى باردۇر. آلار دە طن آلار. صرغاۋ بولالر. حاصل كلام، اللەتعالى حيوانلرغە ئى بىرگان بولسە نباتاتقەدە شۇنى بىرگانىر، لىكن شۇل قدر آيرما باردۇر كە، نباتات اوزلرنىڭ تەلگان بىرلرئىنە كوچۇب يۈرى آلەمىلر. حيوانلر اوزلرى تەلگان بىر گە كوچۇب يۈرىلر. بىر اوستىندە قايسى نرسەلر باردۇر كە، آلارنىڭ جانىدە اوسۈيەك بوقۇدۇر. آندى نرسەلر گە (معدن) دىب ئەيتەلر؛ آلتۇن، كەمۇش، طاش و طوپراق كىي.

نباتاتنىڭ تىركىلىگى

حيوانلر اوزلر ئىدە بولغان قان بىلە تىركىك قىلغان كىك، نباتاتدە اوزلر ئىدە بولسا طورغان قۇيى صۈ بىلە تىركىك قىلالر. حيوانلر اۈپكە بىلە طن آلغان شىكىللى نباتاتدە ياقراقلىرى بىلە طن آلادۇر. نباتات، قش بۈينچە اوزلرئىنىڭ اوسۈيەك اۈچۈن كىرەك بولغان رىزقىنى، طامىرلرئىنە، بىردىن طارتالر. باز كۈنى بولا، رىزقلىر يازغى صۈ اۈچىندە اىزلۇب، طامىردىن آغاچنىڭ باشىنە نىكىلى چىقاردۇر. آدم قانى طامىرلر بۈينچە نىچۈك يۈرسە، رىزقلى صۈدە آغاچ اۈنكە شۇلاى يۈرىدۇر. كىشىنىڭ بىر اعضاءىن كىيىسەك نىچۈك قاناسە، ياز كۈنى آغاچنى كىيىسەك شۇلايۇق قانى آغادۇر. شۇشى روشلى رىزقلى صۈ آغاچنىڭ ھەر بىر بۇطاقلىرىنە طارالۇب آغاچنى اۈسۈدەدۇر.

آغاچنڭ بىر بوطاغىنى كوبرەك كىسوب زىقلى صو آغزلسە اول بوطاق قوريدىر. يافراقلىرنڭ ايكى ياغى باردىر. يوغارى ياغى يام ياشل، بىك شوما، بالتراوقلى توز تيشكلرى از بولادىر. بوياغى هر بىر وقتدە قوياشقە فارسو طورادىر. ايكىچى ياغى، آفسىراق، طونوق يوننى، بىك كوب تيشكلى بولادىر. يافراقلىر، شوشى آست ياغىدىن هوانى اچىنە طارتوب آلوب اوست ياغىدىن چىقاروب بىرەدر. مونه، آغاچلىرنڭ طن آلوى شوشى روشچە بولادىر. آغاچنڭ يافراقلىرى بزىنڭ اوپكە كىك اوزىنە كىرەك بولغان نازا هوانى آلوب كىرەكمە گانون بىرەرو اوچوندىر.

قايسى يافراقلىردە بىك عجب اشلىر كورنەدر. «حساس» دىگان بىر آغاچنڭ يافراغى اوز آلدىنە قىمىلداپ طورادىر. شول يافراققە كچكە گنە قول تىگىز سەڭ قورققان كشى كىك قوريلەدر. قولنى آلدىڭ ايسە طاغىن الكىگى كوينە توشادىر. مونڭ شىكلى طاغىننى قىدر حمتكلر باردىر كە آلاز اوزون كىتابلردە سويلەنگەندىر.

طوت

طوت آغاچى، ايمەن آغاچى زورلغىندە، كىك بورەك توسلى يافراقلى، يلىنى و صووقنى هر نرسەدن الك سىزار. ياز كونى بوتەن آغاچلىر كىي بىك تىزگنە ياشارماس. كوز كونى بار آغاچلىردىنە الك يافراغى قويبار. بو آغاچ اوراق وقتىندە، طوت دىگان يوشاق، باللى يمش بىرور. طوت اوچ تورلیدىر: آق طوت، قارە طوت، قزل طوت. بولار آراسىندە ايك تىملىسى قارا طوتدىر. قارا طوتدىن باصالغان شىرت بىك قىرلىدىر. آق طوت بىك اول قىدر تىملى بولماسەدە يافراقلىرى بىك فائىدەلىدىر. بىفەك قورنلىرى شوشى آق طوت يافراقلىرى بلە تىرىپە قىلىنادىر.

طوت آغاچى، قىرمسقى و بىفەك قورتى

طوت آغاچى بىفەك قورنلىرىنڭ اوصاللىغىدىن قوتلور اوچون، طورى كىلگەن بىر كىشىگە حالىنى سويلەپ درمان ازلى ايسان. كونلردە بىر كون طوت آغاچىنڭ توبىندە قىرمسقىلر اويىا ياصاغانلىر، طوت آغاچى اوز بىك دردىنى قىرمسقىلرغەدە سويلەگان. قىرمسقى بىز آنڭ رەتىنى تابار بىز، سىك

یافراقلرنڭ آراسینه فاچوب طورایق، بزئیده شول یافراقلر بله بر گه یفهك فورتلری یانینه ایلتورلر، بزده آنلرنی آشاب هلاک ایتهریز دیگانلر. فرمسقلر ایرته بله ایرتوک طوت آغاچینڭ یافراقلری آراسینه کروب ناچارلر. یفهکچی پچاق آلوب کیلوب، یافراقلرنی کیسوب، بر طوبالغه طوروب، یفهك فورتلری طورا طورغان ییبرگه کیتورور. فرمسقلرده یافراقلر بله بر گه شونده بارورلر.

یفهکچی چغوب کیتکاج فرمسقلر فاچوب طورغان ییبرلرندن چغوب یفهك فورتلرین آشاب بترورلر.

یفهکچی بو اشنڭ کمدن بولدیغینی بیك تیز آکلارده فرمسقه اوباسینه بر چیلک فاینار صو سیبوب بارنده هلاک ایتهر.

حصه بر کشینڭ ئهله گی بلهن ایکنچی کشیگه ضرر قیلمه! ئهله کگه اشانوب یوق آرتندن یورسهك فرمسقه کبک هلاک بولورسڭ. کشی اشینه کر وشمه! اوز اشکن بیك ایسه بله ب قیل! فرمسقه ده ایسه بله ب قاراسه، یفهك فورتینه کوچی بینسه ده یفهکچی گه کوچی بیتمه گهنون بلوب، بو اشکه کر وشمه س ایدی.

نباتاتنڭ فایدهسی

نباتات بیك فایده لیدر؛ چونکه اوستمز گه کیگان کولمک و اشطانلریمز، آشی طورغان ایکمک و کومچلریمز، طورا طورغان یورط و اویلریمز، او طرا طورغان اوستهل و اورندقلریمز بارده نباتاتدن یصالغانلر. نباتاتنڭ ایڭ ناچاریده اوطن ایتوب پیچکه یا غارغه باریدر! بوده بز گه بیك زور فایده در. اوطن بولماسه اویلرمزنی نی یله بلونور ایدک؟ آش و ایکمکلریمزنی نی یله پشورور ایدک؟

نباتاتنڭ چه چکلرندن تورلی تورلی ایسلی مایلر یاصیلر. نباتاتنڭ فایسلی بیك فایده لی دارو بولادر. دارولرنڭ کوبره گی نباتاتندن آلودر. آله، لیهون، یوزم، افلیسون، حرما ییبهشی، اوروک و بونڭ کک بوتنهن ییمشلر بارده نباتاتدن چغادر.

حيوانلرنىڭ آزوغىدە اوفوتماڭز، آنلر دە نىباتات آشاب طورالر.
دنيادە نىباتات بولماسە، انسانلر وبوتەن حيوانلر، بر كون طورا آلماينچە
آچلقدن اووب بئەرلر ايدى.

حيوانلرنى رنچتو

بر ايگنچينىڭ بىك نساچار خلقلى بالاسى بار ايدى. اول بالا
هر بر وقتدە ايشىك آلدىندەغى، قازلرنى قووب قىناب بى مازا قىلا
ايدى. كونلر دە بر كون بو بالادن بو قازلرنى نىگە قىناغانىنى صورادىلر.
بالا - «بونلر بىك آحمق حيوانلر در. آزغە طاوش بولدىمى بتون دنيانى
سلىكتوب قچقرشالر، شونىڭ اوچون قىنى من» ديدى.

بر ايكى كوندن سوڭرە بونلر نىڭ اويىنە اوغرى كىلگان. بو اوغرىلر
ايشىك آلدىندەغى ائنى اوترگانلر. سوڭرە بر نرسە دندە قورقماينچە كلەتنىڭ يوزاغىنى
واتارغە يابشقانلر. بار كشىلردە، بىك تەملى يوقودە بولغانغە كورە، بر نرسە دە
سىز مىلر ايكان. شوشى وقتدە بىك صاق يوقولى بولغان قازلر يوزاق واتلغان
طاوشقە اويانغانلر. سوڭرە بىك قورقوب قاناتلر يىن قانغوب آچى طاوشلر
بلە قچقرشماغە باشلاغانلر. شول قدر قچقرشقانلر كە، اولدە اويانماغان كشى
قالماغان. اوغرىلر بو اشدن بىك قورقوب بر نرسە دە آلا آلماينچە قچاچوب
كىتكانلر. ايكنچى كوننى نىگى بالاغە ايتكانلر: سىن قازلرنىڭ كچككە گنە
طاوشقە قچقرشولر يىن، بر دە ياراتمى ايدىڭ. بو كون تونلە آنلر قچقرشماسە
نىشلەر ايدىڭ؟ كلە تىزدە بر نرسە دە قالماس ايدى. بالا، بو سوزلرنى ايشىكچاچ
بىك اويالدى. بوندن سوڭرە بر حيوانغە دە تىمەم دىب وعدە قىلدى.

زيتون آغاچى

زيتون آغاچى، شومورط آغاچى زور لغندە، اوزونچە يافرافلى، جاي
وقش ياشل كوينچە طورور، يافراقلر يىڭ توسى قوڭغورت، بو يافراقلرنىڭ
استى بر توسلى اوستى بر توسلى، بوئەن آغاچلر كىك ماتور توگىلدر.
زيتون آغاچى اسسى يىرلردە گنە اوسە در. آزغە صوق بولسە دە قور يدر.
بو زيتون آغاچى «زيتون» دىگان بىمىشنى بىرە در. بو بىمىش اورمان چىكلە وگى

زور لغنده، یاگی جیغان کویگه آچیرا قدر. بویمیشنی بر نیچه کون طوزلی صوغه سالوب طور غوزوب طوزلاغاچ، بیک ته ملی، مایلی بر بیمش بولادر. زیتون آغاچی اوسه طورغان بیرلرده، بویمیشنی صاری مای آشاغانسای ابکم بله آشیلر، بویمیش صاری ماینک فابده سینی هم ته مینی بیرهدر.

زیتون مایی

زیتون مایی زیتون بیمشندن چققان مایدرد. ایگ یخشیلری صاری مای کبک بولغانغه کوره صاری مای یاراغان اورنلرنک بارینده یاریدر. ناچارلری صابون یا صارغه، ماشینالر مایلارغه کیتهدر. بزنگ موندغی کیتلرده صانولا طورغان «آغاچ مایی» دیگان مای شول زیتون مایی ننگ ایگ ناچاریدر. زیتون مایی اوچ تورلی بولادر. آنک ایچون زیتون بیمشینی بیک سیرهک فاپچقه طوتورب آصوب قویالر؛ شوشی فاپچقدن آفرین آفرینغه صار قوب، فاپچقنک آستنده بولغان صاوتقه، زیتون مایی تامه تامه جیلادر. بو مای ایگ یخشی مای بولغانغه کوره بهاسیده بوغاری بولادر. صوگره فاپچدهغی زیتوننی بیک نق بولغاتوب طاغن آصوب قویالر. بو بول چققان مای ایکنچی صورت بولادر. صوگره زیتوننی ماشیناغه سالوب فالغان مایینی، قصوب چغارلر. بویول چققان مای ایگ ناچار مای بولغانغه کوره ماشینالر مایلاو، صابون یا صاوا کبک اشلرگه گنه یاریدر.

بربالانک دعاسی

برکون جمعه اذانی اوقولغاچ، عادل اسملی بر بالامسجدکه جمعهغه کیتدی. نماز بتکاج دعا قیلغان وقتده، یاننده بر بیک قارت کشینک دعا قیلغانون کوردی. بوکشی صاری یوزلی، دنیا مشقتی بله بیک یونچوگان، اوستی باشی برنلوب بتکان، بیک فقیر برکشی ایدی. دعا قیلغانده آیافلری قوللری فالتراب طوره ایدی. عادل، بوقارتنک بو حالینی کوروب بیک فرغاندی. شول کون چیکله رک آلماغه دیب، آتاسینک بیرگان آچمه سنی کسه سندن چقاردی. دعا بتکاجده آقروغنه قارتنک قولینه طوندیردی. قارت دعا قیلوب عالنک

آچەسنى آلدى؛ لىكن بو اشنى برەودە كورمەدى. عادل، اوزىنىڭ يىغشى اش قىلغانىنە بىك سويندى. كوكلندە برشادلىق حاصل بولدى شول وقتدە فقيرلار ايچون دعا قىلدى. بوندىن سوڭرە هر وقتدە فقيرلار گە باردم ايتەرمەن دىب وەدە قىلدى. بالالار! سز دە شولاي عادل كىك شفقتلى بولسۇز!

گل آغاچى

گل آغاچى، ايكى اوچ آرشون بوينە، بىك چانچكولى، بىك خوش ايسلى چەچكىلى بر آغاچدر. بو گل آغاچى ايكى تورلى بولادر: برسسى اور مانلردە اوسە طورغان گل آغاچى، ايكىچىسى باقچەلردە، تريبەلى اورونلردە اوسە طورغان گل آغاچى. اور مانندە اوسە طورغان گل آغاچىنىڭ چەچكلىرى اوچ دورت يافراقنە بولوبدە ايسىدە بىك اول قدر يىغشى بولمىدر. باقچەلردە تريبە قىلغان گل آغاچلىرىنىڭ چەچكلىرى قرق ايللى قات بولغانغە كورە بىك زور بولادر. ايسى شول قدر يىغشى وشول قدر قوتلى بولادر كە، آندىن چىقان ايسلى مايلرنىڭ مثقالى دورت بىش سومدندە آرتوغراق بولادر. گل چەچكلىرى تورلى تورلى توسلردە بولنەدر: قارە، آق، قزل، كورەن. لىكن بو ايسلى ماى باصالا طورغان گل آغاچلىرى اسسى يىرلردە گنە بولادر.

باقچە گىلى بلە اورمان گىلى

باقچە دەغى بىك خوش ايسلى بر گل اورمان گىلىنە ئەيتىكان:

— سىن بىك ناچار، سىنى برەودە بارا تىمى. سىنىڭ چەچك و يافراقلىرىنى حيوانلر آشاب كىتە. اورمان گىلى— «مىنم صاندوغاچم بار، اول مىكاعاشق اول مىنى بىك سويە مىكا اول بار نندە بر نرسەدە كىرە كمى» دىگان. باقچە گىلىنىڭ، بوسوزلرنى ايشىنكاچ، بىك اچى پوشقاندە بوسوزلرنى سويلە گان: — صاندوغاچ مىكادە كىلور. مىنى بىگرە كىدە سويە. مىنم چەچكلىرىم بىگرە كىدە ماتور. اورمان گىلى — «سىن اوزگىنى اوزىڭ ماساقاب تىكبرىك قىلاسىڭ، صاندوغاچ آندى نىكبرىك قىلغان كىشىلرنى سويە. اول تىكبرىك قىلا طورغان بايلرنىڭ باقچە سىنە بارمى» دىگان.

حصه: اورمان گلی توبه، نچیلک بله طورغانغه کوره، اوزینگ مقصودینه ایرشوب معشوقنه فاشقان، اوزینی اوزی زور کورگان کهرلی باقچه گلی سویگانندن محروم بولوب مگگو حسرتنه قالغان. بالار! سزده اوزگزی اوزگز زور کوروب، کشینی خور کورمهگز. تکبرلک قیلغان کشی دنیاده آخرتنده ایزگولک کورماس، اوزگز ایسه بله قاراگز، ایداشلارگزدن بری سزنی خور کوروب برده التفات ایتمهسه یاراترسز می؟

مسجد .

مسجد الله تعالی، که عبادت فیلا تورغان یورتدر. مسجد که بارو بیک ثوابلی اشدر. مسجد که باروب اویناب، کولوب، شایاروب اوترو بیک زور گناهدر. مسجدلرنی بیک نازارتوب توتارغه کیرهک، مسجدلرنی قارامق واماملرنی تربیه قیلمق هر مؤمن و مسلمانغه بورچدر. مسجدلر بوتهن بورطلرغه قاراغانده زورراق بولا، هر بر مسجدده بر مناره بله بر محراب بولا، منارهلر، مؤذنلر که اذان اوقو اوچون یاصالا، محرابلر، جماعت بله نماز قیلغان وقتک اماملر طورو اوچون یاصالا، هر بر مسجد اچنک بر منبر بولادر. بو منبرلرده جمعه و عید کونلرنده، اماملر خطبه اوقیلر. بو خطبه لوده کشیلرنی الله تعالی دن قورقوتوب اوکتیلر. شهرلرده مسجدلر بیک کوب بولا، اوللرنلرگده قایسیسنک دورتر بیشر مسجد بولا، کچکنه اوللرده بر گنه مسجد بولا. هر بر مسجدده بر مؤذن بر ملا یایسه ایکی ملا بولادر. بو ملالر هر که گه دینارینی، حلالنی حرامنی اوگره تهلر.

ناراط .

ناراط، فرق ایلیلی آرشون بویلی، جایده قشده یاشل، ایلیصلی، صاغزلی بر آغاچدر. بو آغاچنک ییمشی یوقدر. بو آغاچ یورط صالو اوچون بیک یخشیدر. بو آغاچ تیز چرماس، صایغاق و توشه ملگی بیک اوزاقفه چدار. طاقته سی بیک قدرلیدر. آغاچنک توبینی یاندروب (صومالا) کبک نرسه لر چغارلر، ناراط ایسی تنگه بیک فایده لیدر. شونلک اوچون دو قنورلر صرخاو کشیلر که ناراط اورمانلرنده یوررگه قوشالر.

قاباق .

بتون عمری آلتی آیلق ، جای کونی گنه بولا تورغان ، بر نباتدر ؛ بو نباتنڭ یافراقلری زور ویاسسیدر ، اوسکان وقتک بیر اوستندن اورمهلهب کیتهدر ؛ چونکه اوزینڭ صاباغی اوزینی کورتهروب طورآلمیدر . بو اولهن نڭ (قاباق) دیگان بیک زوریمشیک بولادر . بو قاباق بیک کوب تورلی بولادر . بارده آشارغه یاریدر . شونڭ اوچون بو قاباقنی باقچهلرده اوطرتوب اوسدره لر . یاز کونی اورلغینی اوطرتوب یانینه بیک اوزون بر آغاچ قاداب قویالر . قاباق یردن چققاچده شول آغاچقه اورالوب اوسوب کیتهدر . صوگره چچک آطوب ییمشلنه در . ییمشی اوسوب ییتکچ ، کوز کونی ، بوتون صاباقلری قوریدر .

ناراط وقاباق

یوز یاشلی بر ناراط آغاچینڭ توبینه بر قاباق اوطورتورلر . وقت ییتهر ، قاباق یردن چغوب اوسمگه باشلار . ناراط آغاچینه اورالوب یوغاریغه طابا چغار . بر ایسکی آیده ناراطنڭ باشینه منوب ییتهر . چچک آتار . ییمشلنمهگه باشلار . قاباق زور ایغان صاین ناراطنڭ بوتافلرینی باصوب کاکره یتور . بر کون ناراط قاباقغه ئه یتور :

— قاباق طوغان ! بو قدر رنجتمه ، بیگرهک باصدک . قاباق بیک زورایب : « نیک طور ! قاچان بولسه ده مین سینڭ باشکده ! باشکدن باصوب یرگه اویهرمن » دیب جواب بیرور . کوز کیلور . قاباق اوسوب یتهر . صاباقلری قوریمماغه باشلار . ناراط باشنده غی قاباقلار برهم ، برهم اوزلوب بیرگه توشه لر . توشکانی برسی شارطلاب یاریلوب ئه یلنه تیره گه چاچلوب کیتهر .
• حصه : قاباق آلتی آیلق عمرینه قاراماینچه ، یوز یاشار ناراط آغاچنی یگمه گه طرشور . زور لغینه وقار تلغینه حرمت ایتماس . شوشینڭ ایچون صوگهی کوننک کیسهک کیسهک بولوب هلاک بولور . شوشینڭ کبک بر کشی زور مرتبه گه منسه ، شفقتلی بولوب هر کشیگه ده یغشیلق ایتهر گه طرشورغه کیرهک ؛ چونکه بر کون کیلور ، بولنغان مرتبه سندن یوز توبهن قابلا نوب کیتهدر دوس ایشلری آراسنک خور بولور .

ییل

ییل بولسه زور صولارده، دیگزلرده طولقون چقار. قوری بیرلردهگی قوم و طوزانلر هواغه کوتهرلوب بتون دنیا فاب قاراگئی بولور. کوک گورلهگان کبک بیک بهمسز طاوشلر ایشتلور. ییل بولونک سببی بیرمز ننگ ئه یله نه سنده بولغان هواننگ بر بیردن ایکنچی بیرگه کوچوویدر؛ احمد اسملی بر بالا، بیک قاتی ییللی برکونده تهرزه دن شاق قاطوب قاراب اوطرور. آناسی مونی کوروب احمددن صورار:

- نی اشلیسنگ بالام؟ نی قاراب طوراسک؟

- الله ننگ زور لغینی و اوزمز ننگ کچکنه لکمزنی ایسه بله ب طورم. الله تعالی نی قدر زور! ونی قدر قوتلی! قاره ئلی انکلی! باقچه ده غی آغاچلر نیچک سلکنه لر؟ اینگ کوچلی کشی بو آغاچلر ننگ بر بو طاغنده سلکنه آلاس. - بیک درست بالام! الله دن زور قوتلی بر نرسه ده یوقدر. الله تعالی تله سه بتون طور اطورغان بیرمزنی کیسه ک کیسه ک ایته ر. طاولارنی برسن برسینه بهروب کول ایته ر، بیک شهب بولوب طولقون بولغانده دیگنگز ده گی کیمه و پاراخوتلرننگ حالی بیک یامان بولا. فایسی کیمه لر طاشقه بهرلوب کول بولوب کیتهدر. چنده گی کشیلر ده هلاک بولادر. بیک کوب آقچه ومال لر صوتوبنده فالادر

اویورمه

ایکی ییل بر برسینه قارشی کیلسه اویورمه بولادر. اویورمه ییلگه قاراغانده طاغنده قورقونوچلیراق و طاغنده ضرر لیر اقدر. اویورمه یولینه طوری کیلگان آغاچلرنی توبندن طامری بله قوپتاروب آلا در. اوی توبه لرینی کوتهروب طاشلی در. بیر اوستونده نی طوری کیلسه ده هواغه کوتهره در. فای چاغنده کشی طوری کیلوب آنی ده کوتهروب آلوب کیتوب ئلل نیچه چاقرم بیرگه ایلتوب طاشلی در. صواستونده بولغان کیمه و پاراخوتلرنی ده کوتهره در. قرده غی چومه له و کیمه ن کبک نرسه لر ننگ بارنده توزدروب بتره در. بالالار! ایشتکانگن ز باردر! فلان کشینی پهری اورلاب آلوب کیتکان دیوب ئه یته لر. پهری کشینی اورلامیدر. پهری بز ننگ بله نی اشله سون؟ آلرننگ بزده نی اسی بار؟

بلکه اول کشینی شوشی او یورمه دیگان ییل آوب کیتکان بولادر. قورقوسبیلی بوکشی فی اشله گانون بلمیدر. بر نیچه کونگه تیکلی عقلی کیتوب طورادر. آوزینه فی کیلسه شونی سوبیلی در، قایسی بری بتونله ی ده دیوانه بولوب فالادر.

بغدای

بارکشی ده بله طورغان بیک فایده لی بر نباتدر. بغداینی یاز کونی چاچرلر. بغداینک اورلغی آدملرنک، صالامی باشقه حیوانلرنک رزقی در. بغدای اوگماسه آدملرده، حیوانلرده آچ فالور. بغدای یاگفورنی بیک سویه در. بغدایدن نیچک ایکمک یا صالغانون سزگه سویله گان ایدم. شونک ایچون یاگدان تکرار ایتهرگه حاجت یوق.

چییه

چییه ایکی، اوچ آرشون بویونده، واق اوزونچه یافراقلی، ییمه شی پشکان چاغنده یاگفور بولغانون برده یارانمی طورغان بر آغاچدر، چییه فی کیتروب صاقلیلر. کیتکان چییه نک صووی، آش آرتندن آشارغه بیک یغشی بولا، کوکلنی آچا. چییه پشوب بیتکانده یاگفور ولسه، قور تلاب بر نرسه گه یاراماسلق بولا. فی قدر تهملی بولسه ده چییه فی آشاماینچه طوروب بولا؛ لکن ایکمک فی آشامی طوروب بولمی. شونک اوچون بغداینک اوگوی بله، بار کشی ده دعا قیل.

چییه و بغدای

بغدای باصووینک بر یاغی چییه لک ایکان، چییه لر پشوب بیتکانده گنه کوك کوكروب یاگفور بولوطی کیله باشلاغان. چییه آغاچلری بونی کوروب «یا الله یاگفور بیرمه» دیب دعا قیلماغه باشلاغانلر. باصوده فی بغدایلر «یارب یاگفور بیر» دیب دعا قیلغانلر.

چییه بغدایلرنک بو سوزینی ایشتوب بیک اچی پوشوب ده بیتکان: —
طوغان! میکا تیسکار بیک ایتوب یاگفور بولسون دیب دعا قیلاساک. — نیگه الله تعالی نک رحمتنی صورارغه یارامی منی؟ یاگفور بیک یغشی فایله لی نرسه بیت. — درست یاگفور یغشی نرسه؛ اما حاضر یاوسه مینم بار ییمش لرم قورتلر و قدری کیتهر.

— اگر حاضر یا کُغور یا و ماسه مینم باشمه ایچ کر ماس و بار ک شیر
 آچ فالور. میندن اون یا صاب ای کمه ک پشروب قار ندرین طویدر لر.
 میگا بار کشیده محتاج. سینک ییمشکنی کیف او چونگنه آشیلر. آنک
 بله آلا رنک قور صافلری طویمی، مینم بله بر گه بار ک شیر لده دعا قیلا،
 شونک او چون مینم دعام قبول بولور. سوزلری بتوبده یتمه گان،
 بغدادینک دعاسی قبول بولوب شاو لاب یا کُغور یاوا باشلاغان.
 حصه: بغدادیغه بار کشیده محتاج بولغانغه کوره، آنک بله بر گه بار ده
 دعا اینکاچ دین دعاسی قبول بولدی. بالارده، شوشلای طرشوب بار
 کشیگه ده اوزلرینی سویدروب، اولوغلرغه خدمت ایتسه لر بتون
 دنیا نک دعاسنی آلمان بولور لر. وشونک او چون قیلغان دعالاری قبول
 بولوب دنیاده و آخر تده حرمتلی بولور لر. ضررلی و اوصال کشیلرنک دعاسی
 نیچک قبول بولسون؟ آلا رنک ضررینه ئله نی قدر کشی دعا قیلوب طورا بیت.

کولمه ک

قاراغز ئلی! بز نک او چون نی قدر کشی طرشا؟ اوز بز نک آلا رن
 برده خبرمز یوق. بز نک او چون نی قدر کشیلر طرشقانلر و حاضرده طرشوب
 یا طالر. بار کشیده بر برینه یاردم ایته، بر برینه خدمت ایته، بولار
 بارده کشیلرنک بر برینه محتاج بولوبن کورسه ته. سز اوز کز نک اوستکز ده گی
 کولمه کگه قار اسا کز، سز گه نی قدر کشینک خدمت ایتکانون آکلار سز.
 اوستکز ده گی کولمه ک ماموقدن یا صالادر. مامق بیره طورغان آغاچ بخارا
 اطرافلرنه اسسی بر لرده اوسه در. آنده گی کشیلرده باری بر سز نک کبک آدم لدر.
 مامق اوستر گان کشیلر ماللرینی بوتهن کشیلر گه صانار لار. اول کشیلر تهر یول بله
 یا ایسه بوتهن تورلی یول بله، آلمان ماللرینی ماسکاو کبک زور شهر لر گه ایلتور لر.
 بومامق، فابریکلر گه باروب کرور. آنده گی اشچیلر اول ماموقدن
 جب یا صار لر. آندن بوتهن فابریک که آلوب کیتهر لر. آنده جب لرنی
 صوغوب بوز یا صار لر. صوگره طاغنده باشقه فابریکلر گه ایلتوب تورلی تورلی

توسارگه بویاب سینسی ایتوب چقار لر. سینسی نی بازار دن صانوب آغاج
نگوچینگه ایتوب بیرو لر. نگوچی آنی قایچی بله کیسوب، اینسی
بله نگوپ کولمهك ایندر. منه! هر کولمهك ایچون آنالك آلتش، یتمش تین
آچه نوتدی. بو آچه نی طابو اوچون بیک طرفدی، قارا کز بر کچکنه کولمهك
اوچون بوقدر کشی طرفقان. اوستگز ده گی بیشمهت وطونلر نی باشگز ده غی
بورک وکله پوشار نی، آیاقلر کز ده غی اینک وچیتکلر نی ایسه بله کز!

کور دکز می! سز نك اوچون بیک کوب، حساسیز کشیلر طرفشا ایکان.
اوستگز ده گی کیملر ئلله نیچه کشینک قولندن اوزغان ایکان. اول کیملر
انکا کنگ طرفشوب طابقان آقده سی بله ییصالقان ایکان. آلی ببولغاج
کیملر کز نی طازا طونگز! آنا کز بله، سز نك اوچون خدمت ایتکان
کشیلر نی سویگز! اوسوب یتکچ سز ده آلا رغه خدمت ایتمه گه طرفشگز!

جیتن

جیتن اوچ دورت قارش بوینده، زنگر چچکلی، شومه، مایلی
ورقلی بر نباتدر. جیتن نك اورلقندن بر تورلی های چقار. صاباغندن
جیتن سوسی دیگان بیک قدرلی سوس یصالور. جیتن سوسی صاصلی
یارالر نی وششار نی توزه نور اوچون بیک فایده لیدر.

مامق

مامق دیگان نرسه دورت بیش قارش بوینده بولا طورغان مامق
آغاجی دیگان آغاچنك چچگندن چقادر.
بو آغاج چچک اطوب اورلقلانماغه باشلاغاج بوریله نوب، اورطه سنده
اورلغی، چیتلر نده مامغی کور نور. اوزینه خاص بولغان قورالر بله
مامق اورلقدن آیرلور.

مامق وسوس

مامق بله سوس. کونلرده هر کون سوزگه کیلور لر بری «مین فایده لی
مین آرتق» دیگانده، ایکنچیس «یوق سین میندن نیچک آرتق بولاسک»

مېن آرتق» دېب ٲه پتور. كوپ سوز كوره شدره طورغاچ، طاوش بېك زورايور. نى بولدى مېكان دىيوب، بتون يانه شه تيره ده گى اوله نلر جبولوب كيلور. بولار ايكي سى ده كيلگان اوله نلر گه اوزلرېنك دعوالرېنى وسوزلرېنى سويلرلر، كيلگان اوله نلر «سز ايكي گزده فايده لى، ايكي گزده كيرهك بولا طورغان نرسه، بولاي برده طاوش چغار ورغه تيوش توگل. هر بر نرسه اوز اورننده كيرهك بولا. صوقا بله اوپون كيسوب بولماغان كېك، بالطا بله ننده صوقا صوقالاب بولماى» دېب اوگوتلېب كياوشدرگانلر.

حصه: كشيلىرده اوزلرى قېلغان اشلرنى فايده ليغه صاناب، كشى اشېنى يوقغه چغارورلر. بو بېك ناچار بر خلقدر؛ چونكه هر بر اشنگ وهر بر هنرنك بر تورلى فايده سى باردر. دنيا ده برده فايده سز برده كيره كمه گان بر كشيده يوقدر. وقتى بله نجس توگوچيگه محتاج بولا بز. آلاى بولغاچ «شول كشى نى بله! اول بارى صوقا صوقاليغنه بله بېت» دېب ٲه پتور گه تيوش توگل؛ آنك اوچون صوقاچيده كيرهك بولا. قايسى شهر كشيلىرى بار، آلاز اولدن كيلگان بر كشيلى كورسه لر «صالا صيبرى كيلگان» دېب مسقل ايتهلر. صالا خلقى بولماسه شهر خلقى آچه اوله ايدى؛ شونى ايسه بل ميلر.

قار وكتوچى

رضوان اسملى بر كتوچى بار ايدى، كتولرېنى طاو بوينه آشاتوب پورته ايدى بو طاوانك بېك بېوك بولغان توبه سنده اريمه ي طورغان قار و بوزلر بار ايدى. كونلرده بر كون رضوان، طاوانك ايك توبينه بارغان ايدى. صارق وصيبرلرى ياكا چقبان ياشل اوله نلرنى آشاب يوريلر ايدى. كنووېنى بېك طروشوب صاقلى ايدى؛ چونكه آتاسېنك بارمالى شول صيبرلر بله صارق لرغنه ايدى. رضوانك ياننده، هر بر وقتده، اوزينك بېك سويگان، بهر نى بولنور ايدى. رضوان حيوانلرنى بېك سويگانگه كوره آلارنى برده رنجتماس

ایدی. رضوان بر کون بر طاوش ایشتدی. طاوش کوک کوکرا گان کبک بیک قورقنچلی ایدی. بو طاوش طاو باشندن تگارهب توشه طورغان بوزلی قارنڭ طاوشی ایدی. بتون کتوقورقوب قاچدی. رضوان یوگورورگه باشلادی. قار توشوب يتکاخچی ئلله قایلرغه يتهسی ایدی: لکن یول اوستنده اوزینڭ سوبه طورغان بهرهنن کوردی. ناچارغه کوره اول بهرهن بیک شهب بار آلمی ایدی. رضوان اول بهرهننی قولتوق آستینه فستوردی. اول آراده طاودن توشه طورغان قارده کیلوب بیتوب هر ایکسینی باصدی. رضوان بله بهرهن قار آستنده قالدیلار. قار آستنده قالغان رضوان قولنڭغی بهرهننی آلدینه طوتوب اوطوردی. اوسلرینه اوچ دورت آرشون قارجیولدی. شولای بولسه ده طن آلورلق واق تویهک تیشکلری قالغانغه کوره، بتونلهی هلاک بولورلق بولمادی. رضواننڭ آناسی رضواننی بیک ازلهدی طابا آلمادی، چونکه رضواننڭ قای توشده کوملگانن قایدن بلورگه کیرهک؟ شول وقتده بر صارق کورندی. اولده اوزینڭ بالاسنی ازلهی ایکن. قارلارنی ایسنهب قارادی. بر بیرگه کیلوب طوقتادی. بیک شهب طاوش بله قچقماغه باشلادی. رضواننڭ آناسی، صارقنڭ قچقروننن بر آز سیسکانوب کیتدی. صارق طورا طورغان یرنی باروب قازیباغه باشلادی، اوزی بر طوقتامی رضوان! رضوان! دیو قچقورور ایدی. بر آز قازغاچ رضوان بله، بهرهننڭ طاوشی ایشتلمگه باشلادی. بر ایکی مینوندن صوڭ رضوان بله آناسی قوچاقلاشوب یغلاشوب کورشدیلر. ایکسی ده اللهغه شکر ایتدیلر.

رضوان بهرهننی قزغانوب قوتقارماغه طرشقان اوچون الله تعالی اوزنی ده قوتقاردی.

چای

چای، دورت بیش آرشون بوینده کچکنه بر آغاچنڭ یافراقلر یدر. چای آغاچینڭ یافراقلرینی، یاز کونی یا ایسه جای کونی جیبارلر. صوگره قاینار صوغه سالوب بر مینوتدنده کیمرهک طورغزوب سوزگچار بله سوزوب

آلور لر. صوگره قاینار پاتنوصلرغه سالوب بولغاتقاچ زور جایمه لر گه طاراتور لر. تمام صوونوب ییتکچ اوچ توبینه سالوب، اشقوب، بتورور لر. چای آغاچی، قطایده، هندستانده اوسه در. چای اوچ تورلی بولادر. باشل چای، صاری چای، قاره چای.

باشل چای بله صاری چای بیک قاتی بولغانغه کوره قاره چای بله فاطشدرلو بقنه اچلدر.

ایمهن

ایمهن، بیک قاطی، بیک اوزون عمرلی، اورمانلرده اوسه طورغان بر آغاچدر. ایمهن آغاچندن یاصالغان صاندق، اورندق، اوستهل کبک نرسه لر بیک بهالی بولادر.

ایمهن آغاچینی بر ایکی یل قدر دیکز صوونده آصراساک سوبه ک کبک قاطی «آبانوس» دیگان بر تورلی آغاچه ئه یله نه در. ایمهن اوطونی ایٹ قوئلی وایٹ یخشی بر اوطوندر.

ایمهن وچای

ایمهن آغاچی باننده غی بر آغاچه «مینم اوزه گمدن تورلی تورلی یورط نرسه لری یاصالادر. بوتاقلمدن اوطن کیسه لر. بیهمش مال سیهرتور ایچون بیک یخشی. شولای بولسه ده کشیلر مینم قدرمنی برده بلیلر. اوزمنی اورمانلرده، یافراقلمنی آباق آستلرنده یاتقوالر. بو آدملر گه اوزمنی نیچک سوبدرر گه کیره ک؟ بلهم چای آغاچینک نی فایده سی بار؟ آنی شول قدر قدرلیلر که یافراقلمنی صاندق لرغه سالوبقنه یورته لر» دیوب زارلانندی. باننده غی آغاچ «ای طوغان! سینک بله بزنگ یافراغمز نیگه یاری! بله مسک؟ عقلی کشیلر بر نرسه گه یاراماغان نرسه نی نیگه جیسونلر! سینک بله بزنگ یافراقلمزده بر خاصیتده یوق بیت! چای کشیلرنک ته نلرینه بیک فایلی. آنی شونک اوچون ئلله نیچه قات کاغدار گه توروب صاندقغه سالوب یورته لر. آدملر بلگانی سین بله آلمازسک» دیوب ایمهن آغاچینی بیک اویاتلی ایتدی. حصه: ایمهن آغاچی بر نرسه ده بلمی طورغان کشی گه اوخشیدر. چای آغاچی اوقوب بلگان کشیلر گه طوری کیله در.

بلمی طورغان کشی اوطن کیسو کبک قاره اشلرگه گنه یاراغانغه کور
آنک برده قدر و حرمتی یوقدر.

اوقوب یازو بل طورغان کشیلر بار اورنغهده یاراغان اوچون بیک
قدرلی بولالر. یغشی اورنلرده قدرلی اشلر اشل بکنه وقتلرینی اوزدرالر.

تاریخ

اوزغان زماندهغی پادشاهلرنی، پیغمبرلرنی، مشهور کشیلرنی
سویلی طورغان علمگه تاریخ دیب ئه بته لر.

بو تاریخ بیک فایلی و بیک گیره کلی بر علملکدر تاریخ بولماسه اوزغان زمانه

غی پیغمبرلرنک معجزه لرینی و پیغمبرلک دعوا ایتدکلرینی نیچک بلور ایدک؟

تاریخ کتابلرینی، ایسه بله اب اوقوغان کشیگه بیک زور فایده لر

کیله در. چونکه آله بارو بله آرتقه کیتونک سبیلرینی اوزغان زمانه غی

کشیلرنک عالمرندن چارغره بولا. بو سبیلرنی طابوب بیتکنز گاچ، بار

کشینکده آله پاره سی کیلگانگه کوره، آرتقه فالونک سبیلرینی نیچک

بولسه ده بتروب آله بارونک سبیلرینی بار قیلورغه اجتهاد قیلا

مثلا: عاد و ثمود قومینک، الله تعالی نک عذابی بله هلاک بولولرینک

سببی، الله تعالی نک پیغمبرلرینک سوزلرینی طکلاما اینچه بیک زور گناه

اشلر قیلدقلری، بولغانون بلگان کشی آرنه عقلی بولسه ده آنلر اشلرگان

اشلرینی اشله مه گه قورقور.

اگر تاریخ ناچار نرسه بولسه قرآن عظیمده بولماس ایدی. لکن قرآن

عظیمده تاریخ بار. ابراهیم علیه السلام، یوسف علیه السلام، موسی علیه السلام،

سلیمان علیه السلام، عیسی علیه السلام قصه لری کبی و نیاده بولغان علملکدرنک

قای وقتده بار بولغانون و فایلی کشی بار قیلغانون تاریخ بزگه بللرته در.

طاوولر

طاوولر، بیر اوستنده بیک زوز بولوب جییلغان طاش و طوفر اقلردر.

دنیاده شول قدر زور طاوولر باردرکه، توبه لری بولولطلردن اوزغاندر.

موندی طاوولرنک باشنده بر وقتده ده تروب بتمی طورغان بوز و فارلر

بولادر. بو قار و بوزلرنک آقرن آقرن تروب آغوی بله کچکنه یلغهار

بار بولادر. بیک کوب یلغهلر بر بیر گه جیملوب زور ایغاچ نهر
 دیب ئه یته لر. بو نهرلر بارا طورغاچ، بیک زور کوللرگه، پاپسه دیکگزلرگه
 آغوب توشه لر، یلغهلرنک، چیشمه لرنک چقغان بیرینه «منبع»، باروب قویغان
 بیرینه «منصب» دیب ئه یته لر. بتون طاولرنک اچی بزگه کیره کلی نرسه لر
 بل طولی بولادر. قایسی طاولرده آلتون، کهوش قایسنده تیر، باقر
 قایسی برنده بیر کومری، آلماس کبک نرسه لر بولادر.

الله تعالی دنیا ده غی بار نرسه نیک بزنگ ایچون یاراتقاندیر. بالچقندن باشلاب
 آلتون، آلماس کبک نرسه لرگه نیکلی بارده بزنگ ایچون کیره کلی وفایه لیدر.
 بورطلر یمنی بالچقندن یاصیمز. ایکمک وییمش لرنی بالچقندن آلامز، تیر کبی نرسه لر
 بل فورالمر. یاصیمز. آلتون و کهوش کبک بهالی نرسه لر بل چیه لرله نوب زینتله نه مز.

طوغریلق

یاخشی کوکلی، آوزلرندن هر بر وقتک طوغری سوز چقغان کشیلر، نی قدر
 سویله در؟ آنلرغه نی قدر حرمت ایته لر؟ آنلرنی نی قدر زور لیلر؟ ایکی بالا،
 اویناغان وقتلر نده، اوسته لک گی ساعتنی آوداروب توشردیلر. آوزلرینگ عیب لرنی
 بلوب، آپدراب کیندی لر. یلاماغه ییتوب شاق قانوب بر برینه قاراب طور دیلر.
 بالالرنک کچکنه ره گی، — بزنی بره وده کورمه دی. بز دن صوراسالر طانار بز. بز
 آودارمادق دیوب ئه یفور بز، شولای دیسه ک بزگه بره وده آچولانماس. زوری
 — یوق! یالغانلاودن، آچی سوز ایشتو آرتراق. مین طوغریسنی ئه یفورم.
 کچکنه سی — نیکه؟

زوری — یالغان سویله و بیک ناچار اشدیر. یالغانچی کشیلرگه
 بره وده اوشانماس، کشیلر آراسنده خور بولورلر. ئه یده طوغان! عیبمزی
 انکایمز گه سویلیک.

ایکی قارنداش آنالرینه باروب عیب لرنی سویله دیلر. آنلر آنالرینگ
 سوگوب قیناوندن باشقه نرسه کومه گانلر ایسی، لکن بونلرنک طوغری
 سوزلری آنالرینی یومشانندی. آنالری آنلرنی عفو ایتمدی، یارلقادی.
 آنلر سویونوب اویزارغه کیندی لر. شول قدر سویندی لرکه، بر برینی قوچاقلادی لر.
 نوندن سوگره هر بر وقتده طوغری سوز سویله لر بز دیب وعده قویشدی لر.

ره تلى، آكلاشلوى بىك آصات بولغان بر تل قالور. دنياده بولغان تللر بارده باشنك آرسوزلى، بىك ناچار بولغانلر. علم ايهلرى آقرون، آقرون بو تللرنى توزه توب، بوكونىگى حالىگه كىتور كانلر. بر تلنك سوزلر ينى كوبه يتو اوچون ليكنچى تللرنك سوزلر ينى آلورغه كىرهك بولا. شوشلاى ايتمه ينيچه بر تلنى توزه توب بولمى. حاضر گى زمانده غى تللرنك ايك يخشيسى بولغان فرانسوچه نك اوچ اولوشدن ايكى اولوشى بوتنه تللردن آلنغان سوزلردر. اوشانداق روسچه يازلغان فن كتابلرينه، رومانلرغه، غزيتلرگه فارساق يارطيسندن كوبرهك سوزلرينك باشقه تللردن آلنغانى كورهمز. شوشينك كىك بزگه ده، اوزمزنك تلمزگه ايك ياقن بولغان تللردن، سوزلر آلوب تلمزنى كىكاييتورگه، قاعدهلر قويوب رهتسكه كرتورگه كىرهك. بتون دنيا قبول ايتىكان اشلرگه فارسوب قزاننك كاوش تىگوچيلرينك تلى بله فالساق بز نك اوچون آلفه طابا بارو يوقدر.

پوشى

اوزون آباقلى، چاتلى چوتلى طاق موگوزلى، طانا زورلغنده بر حيواندر. بوحيوان بىك شهب چاپار. چاپقان وقتده موگوز ينى آرقاسينه ياتقزور. سهر ياغنه بوحيواننك سوتينى اچەرلر. ايتينى آشارلر، اوزينى چاناغه جيگوب يورورلر.

پوشى و اوچى

بر پوشى صواچو اوچون بر چيشمه يانينه كيلور. صوده اوزينك صورتينى كوروب آياقلرينك، بىك نچكه بولووينه، بىك اچى پوشهر، لىكن موگوزلرينك بىك زور ايكاننى كوروب بر آز يوراگى باصلوب سوينور. پوشى صواچوب طويغانده غنه اوچيلر كيلوب چغار. بولارنك، اوزينه، طوب طورى كيلىگانلرينى كوروب، بىك آشغوب قاچماغه باشلار. بىك كوب باصولرني وپچانلىكلارنى ئەيله نوب يورگاچ اوچيلر، بوحيواننى طوتودن اميدلرين اوزه رلر. شول وقتده پوشينك آلدينه بر اورمان طورى كيلور. پوشى اورمانغه كروب قاچيم ديگانده موگوزلرى آغاچ بوطاقلرينه اله گوب طوقتار. اوچيلر ييتشوب پوشىنى طوتوب بهيلرلر.

مىسكىن پوشى، اوزينك طوتاقانينه حسرتله نوب شول سوزلرني سويلر:
 — مينم خور كورگان آياقلم، مينى قوتقارغان ايدى. مينم زور كوروب ماقتانغان موگوزلرم هلاك بولوويمه سبب بولدى.

حصه: دنیاده بولغان نرسه لر نڭ توسینه قاراب، حکم ایتوب، ماقتارغه، باکه خورلارغه تیوش توگل، بلکه اول نرسه لر نی صواب قاراب فایک لی، یایسه ضرر لی بولولرینی بلور گه تییشلی. آندن سوڭره ماقتارغه وقت طابلور.

اوقو و یازو بلو

یازو بلگان کشیلرنڭ، یازو بلمه گان کشیلردن آرتقلغی، یازو بلمه گان کشیلرنڭ بوتنه حیوانلردن آرتقلغی تیکلی در. آنڭ اوچون، کشیلرنڭ بوتنه حیوانلردن آیرماسی سوز سویلر بول، بولغانون یوغاریک سز گه سویله گان ایدک. یازو بلمه گان کشیلر اوزلرینڭ آلدنڭغی کشیلر گه گنه سوز سویلر گه بولدره لر. لکن یازو بلگان کشیلر اوزلرینڭ یاننده غی کشیلر گه ده، یراقده غی کشیلر گه ده، حتی برده طوماغان کشیلر گه ده سوز سویلیر. یازو بلمه گان کشیلر یراقده غی کشیلر گه فاراغانده حیوان کبک در. اول آنلرغه اوزینڭ کیره کلی یوموشینی آڭلاتورغه بولدر آلمیدر. اوقو و یازو بلمه گان کشیلرنڭ اولوغار آراسنده قدری و حرمتی یوقدر. بر بالانی بر خدمتکە یاللاماغه تله سهر، اول یازو یازوب اوقوماغه بلایمی یوقمی دیب صوریلر، یازو بلمه سه کیره کماس دیب قایتاروب ییبه لر. شول وقتکە یاڭدان مکتبکە کروپ اوقوردای بولسه ده اش اوزغان بولا، دنیا مشقتلری باصقان بولا، آی، کچکنه چاغنده اوقوماغانمن بیت! عمر منی بوشقه اوزدر نمانمن بیت! دیب اولگانچی فایغو وحسرتده قالا. بالار! قارتایهش کونگزده فایغو وحسرتده قالماس اوچون، کشیلر آراسنک خور بولوب بایلر ایشگی توبندن بولوب کیتمهس اوچون، اخلاص کوڭلگنر بل طرشوب اوقو و یازو اوگره ننگز! طابقان علملر گز نڭ فایده لی علم بولماسنی الله تعالی دن صور اگز! الله تعالی صبیلرنڭ دعاسنی بوشقه ییبه ر مهس

آرسلان وتولگی

بر آرسلان قویاش اسسیلکندن صافلانوب بر طاوتیشوگینه کروپ یاندى. بونڭ آرتندن برزور کینگاون کروپ باشی یاننده بزلاب یوردی. آرسلان بو حیواننڭ تشلهب بولاوینه اچی پوشوب ئه لی بر یاغنه ئلی بر یاغنه ئه یلنوب یانادر ایدی. بیک آچووی کیلگانگه کوره بتون تهنی بله فالتری ایدی.

ر تولكى آرسلاننك بو حالينى كوروب كولگانگه كوره آرسلان
تولكى گه شول سوزارنى سويلهدى:

مينم بو قدر قالتراب ايچم پوشووى، كيگانودن قور قغانغه كور
توگلدنر، بلكه كچكنه گنه باشى بله مينى خور ايتكانى اوچوندر.
حصه: عقللى گشيگه خور بولو، اولودنده يامانراقدر. شوشينك اوچون
خور بولا طورغان اشلرنى قيلودن بيك صافلانورغه كيرهك.

معادن

بیر اوستنك بولغان جانلى وسيزه طورغان نرسه لر گه حيوانات، جانسز وسيزه
طورغان بيردن چغوب اوسه طورغان نرسه لر گه نباتات، ديب ئه يتلگانون
بوغاريك سز گه سويله گان ايدم. بولردن باشقه بيردن چغاطورغان بيك كوب نرسه لر
باردر كه؛ آنلرنك جانلريده، سيز ولريده، اوسولريده يوقدر. آي نرسه لر گه
معادن ديب ئه يته لر: تيمور، باقر، آلتون، كوش، صو، كوكرت، طون
كبك. بو معدنلرنى الله تعالى بزنك فسايده مز اوچون ياراتقاندر
بونلرنك فايده لر ينى بره م، بره م سويلى طورغان علم لك گه علم معادن
«ميتالوگرافيا» ديب ئه يته لر. بو علم لكده، معدنلرنك نيندى نرسه لر
بولغانون، بونلرنك بر برندن نى روشقه آيرلغانون، بونلرنى بيردن نيچك
چغارونك يوللرين اوگروه در. بو علم لك آله طابا بارو اوچون بيل
كيره كليدر. چونكه قولم زده بولغان قورال لر، آتقه لر، زينتلر بار
معادنن ياصالغان نرسه لر در. بو علم لك آله كيتكان مملكتلرده بيل
كوبدر. مثلا: انگليه، فرانسيه بيلگيه بو علم لكده برنيچيلردن
بزنك روس بيرنده گى معادن فابريكارينك ده كوبره گى بو اوچ تور
خلق قولنده در. انگليچانلر بز گه بيش تينك بر تيمرنى بر ايكى صوم
صانالر. بونك سببى آنلرنك معادن علمنده اوستا بولولريدر. بالالر
سز گه بولرنى سويله ودن مقصودم، علم معادن اوگروه تمك توگلدنر، بلكه
بو علم لك فسايده سنى آكلاتوب سزنى درنلهدنر مكدنر. انشاء الله زو
بولغاچ بو سوزمنى ايسه بلب تورلى تورلى فايده لى بولغان علم لر
اوگروه نوب خلقه زغه ومسلمه انلرغه فايده لى بولغان اشلر قيلور سز.

بر کشی بله اولم

بر یارلی کشی، آرفاسینه اوطون کوته روپ اورماندن فایتقاندن آروب چغلان. اوطوننی یاگادن کوته ررگه کوچی بیتمه گان. آبدراب «ای عزرائیل کیلسه نه ده جانمنی آلسه نه» دیب دعا قیلغان. الله تعالی دعاسنی قبول قیلوب، عزرائیل علیه السلامنی بیهر گان. عزرائیل علیه السلام «نیگه مینی چافردک» دیگچ نگی کشی قورقوب «شول اوطونلرنی آرقه مه کوته ررگه بولشو او چون چافردم» دیگان. حصه: کشی فی قدر فقیر وغور بولسه ده اولونی برده نله می. آلدافی کونلرده یغشی طرونی ایسه بلی.

ماشینا

آور نرسه لرنی آساتلق بله، تارتونی، کوته رونی بلدرته طورغان علم لگه جراثقال (میخانیک) دیب ئه یته لر. طارته وکوته ره طورغان قورال لرغه ماشینا دیب ئه یته لر. ماشینا بله اشله فنگان اشلر ونرسه لر شو ما ویغشی بولادر. قول بله یوز کشی اشلی طورغان بر اشنی ماشینا ایله بر کشی اشلیدر. شوشینک او چون ماشینا ایله اشله فنگان نرسه لر او چسوز و بازارقلی بولالر. علم میخانیک آغه کیتکان یرلر ننگ کشیلری های بولالر. آلازنگ ماشینا ایله اشله گان نرسه لری بار وقتده، قول بله اشله فنگان نرسه لرنک قدری بولمی. قدری بولسه ده قیبات توشکانگه کوره فایده بله صانتوب بولمی. حاضرگی وقتده هر اش او چون یاصالغان ماشینالر باردر. آشلق صوغو ماشیناسی، اوراق ماشیناسی، نگو ماشیناسی، ییاگار و ماشیناسی کبک. بالالر! اوزگژده بله سز، ماشینا بله تگو، قول بله تگوگه فاراغانک فی قدر آنصات! فی قدر یغشی! بوتهن ماشینالرنکده فایده سیننی شوشندن ایسه بله ب بلورگه بولور. های بولاسکز کیلسه سزده اوزگژنک اشلی طورغان اشلرگژنی ماشینا بله اشله رگه طرشکز. کوچی ییتکان بالالر «میخانیک» مکتبلرینه کروپ اوفوسه لر، اوسوب ییتکچ بتون دنیاغه فایده لی آدم لر بولور لر.

صنعت

ماشينالار ياصاو، ياصاو، ساعت، قورالار ياصاو، اوستهل واورندق ياصاو كېك هنرلرگه صنعت (تيخنيكا) ديب ئه يته لر.

بر اوستادن اويره نوب ياصاى طورغان كشيپلرنىڭ اشلىرى بل اويره نهمى گنه ياصى طورغان كشيپلرنىڭ اشلىرى بر توسلى بولمى.

شوشينىڭ اوچون هر بر مملكتلر اوزلرينىڭ علملىكده بولغان درجه لربنه كوره، مكتب صنايع لار «تيخنيكا» مکتبلىرى ياصاغانلردر. بو مکتبلىردن چققان كشيپلر شول قدر يىغشى، شول قدر نفيس نرسه لر ياصيلر كه كوزنىڭ بلهن كورمه سه كنى كشى قولى بله ياصالغانينه اوشانماسنىڭ!

اويره نهمه گان واو قوماغان كشى ياصاغان بر اورندق نىڭ حقى فرق ايللى تين دن اوز ماغانون بله سز. مکتب صنايع دن چققان بر شا گورد ياصاغان بر اورندق صورتينه كوره اوچ صوم، بيش صوم، اون صوم بولادر. بر كشى اويره نهمه گان هنرنن فايده كوره سى كيلسه، اول هنرنى صنايع مکتبينه كروب اوگره نسون.

باقچه چى وتيگانهك

بر كون تيگانهك آغاچى، باقچه چيغه شول سوزلر نى سويلدى: - مېنى بر كشى آغاچ باقچه سينه گللر آراسينه اوطورتوب، صوسيبوب،

تر بيه لهب اوسدرسه، مينم چه چك وييمشلىر يمه صوقلانماغان كشى بولماس ايدى، چوپلكلرده وناچار يرلرده ياطوبله شوشلاى بولوب قالم. باقچه چى تيگانهك نىڭ سوزينه اوشانوب قوباروب آلوب باقچه نىڭ اورطاسنده، ابىڭ يىغشى ييرگه، گوللر آراسنه اوطورتوب، صوسيبه سيبه اوسدردى. تيگانهك زورايوب يتكاج طاملر يىنى

ياق يافغه جايوب يانه شه تيره سنده بولغان گللر نى ناچار لاندردى. بوناقلىرى بىك كوبه يوب چانچكىلرى يوانايوب يانينه بر كشيده كيلمه سلك بولدى. حصه: اوصال كشيگه نى قدر يىغشىلىق ايتسه كنى، شول قدر اوصالغى آرتور.

شوشينىڭ اوچون اوصال كشيپلر نى، كوچ يتكان قدرى ناچار لاندور غه تيشلى بولا، كوچلىرى يتكاج نى قدر اوصال بولسه لرده كشيپلر گه ضرر كيتره آلمايلا. اوصالغه ياردم ايتسو، اوصاللقغه ياردم ايتو بله بردد. بو اشدن بىك صاقلانورغه كپرهك.

حکمت طبيعیه

یوغاری ییردن بر نرسه توشسه، یا ایسه بر نرسه نی بر نرسه گه اشقساڭ دورت تورلی نرسه بولادر.

برنچی اش، تىگى نرسه نىڭ والووى، یا ایسه ایکنچی بر نرسه نی واتووی یا که بر نرسه نی کوتوروب یا طارتوب آلوب كىتوى كىك. بو اشکه «عمل میخانیکى» دىب ئه یته لر.

ایکنچی قزولق، شوشى بر برینه بهرلگان ایكى نرسه ده بر یلیق بار بولادر. ایكى نرسه نی بر برینه اشقوب قاراساڭ اوزگده كوررساڭ. بو قزولق غه «حرارت» دىلر.

اوچنچی یاقتیلیق، قاراڭغى ییرده ایكى نرسه نی بر برینه بىك نق اشققاچ بر یاقتیلیق بار بولادر، بو یاقتیلیق قایسى نرسه لردن، كوز گه كورنورلك، كوب بولادر؛ شری كىك قایسى برنده بىك سىزلورلك بولمى. بو یاقتیلغه (ضیا) دىلر.

دورتنچی ایلیكتىرىك، شوشى وقتده، یعنی ایكى نرسه بر برینه تىگان وقتده ایلیكتىرىك دیگان بر قوٓت (كوچ) بار بولادر. مثلا گه ره به نی بر نرسه گه اشققاچ، یون كىسه گى كىك واتى تویهك نرسه یا ئینه كىترسه كڭ، اوزینه شول نرسه نی طارتوب آلادر. ئه نه، شول طارتوب آلا طورغان قوٓت ایلیكتىرىكدر. شوشى دورت تورلی نرسه لرنى آیروب، آیروب سوویلى طورغان علملكسه حكمت طبيعیه (فىزىكه) دىب ئه یته لر.

بو زمانده بو علم شول قدر زور ایغاندرکه، شوشى دورت نرسه اوز آلدینه دورت علملك سانالادر. دنیا ده بولغان، بار نرسه لرده شوشى دورت نرسه نىڭ حکمینه ایبهروب یورگانگه كوره بو علمنى اویره نو بىك فایده لیدر. میخانیک نىڭ فایده سن یوغارىنه سوپله گان ایدم. تیه لرلرنى یومشاتو، قاتى نرسه لرنى ارتو، تورلی تورلی قورال لر یا صاو، هر تورلی ماشىنالر بار قیلو، بارده حرارت بله بولادر. آلاى بولغاچ حرارت نىڭ نیچك بولغانون و نرسه لرنى نیچك یومشاتقانون بلو بىك فایده لى و تمىشلىدیر.

یاقتیلیق نىڭ كوب اثرلارى باردر. یاقتیلیق قایسى توسلرنى اوڭدروب آغارتادر. قایسى بر نرسه لرگه توس و یا شللك بهرهدر. یاقتیلیق نىڭ بو

اثرندن صورت چغارو (فوطوغرافیا) هنری بار بولغاندر. یاقتیلق بیک کیره کلی نرسه در. یاقتیلق دن باشقه، بزگه ترکاک قیلورغه بولمیدر. بیک یراق بیرلرگه خبر یورته طورغان «تیلیگرام» دیگان قورالمیر، یراقدهغی ایکی کشی سویله شه طورغان «تیلیفون» دیگان نرسه لر، کشی کبک سویله شه طورغان «فونوغرافی» دیگان ماشینالر، «ایلیکتریک فاناری» دیگان یاقترتا طورغان نرسه لر بارده ایلیکتریک بله بار بولغانلر در. برکشی حکمت طبیعییه نی یخشی اویره نوب بودورت نرسه نڭ سببلرینی ازله ب طابسه، الله تعالی نڭ زورلغینه، وکوچلیلیگینه حیرانغه قالور.

کیمیا

دنیادهغی نرسه لر نڭ نیندای نرسه لر دن بولغانلغینی، واول نرسه لر نڭ فایده و خاصیت لرینی و بربرینه باصی طورغان اثرلرینی سویلی طورغان علمگه علم کیمیا (حیمیا) دیورلر.

بو علم فایده لیدر. بویا، پبالا، کوفقراض، اسپیرت کبک نرسه لر بارده بو علم بله یاصالادر. اوتنڭ آغاچنی یاندر ووی، مازی اوستینه کوفقراض صالوب صو صالغاج یازا طورغان قارابولووی، طال قایر یسی صالغان صوغه تیری صالغاج، اول تیرینڭ ایله نووی بارده بو علم نڭ اثریدر. الحاصل کیمیا فاتوشماغان بر اش بوقدر. کیسه کده گی فامر نڭ نه چووی، پیچده گی ایکمک نڭ پشو ویده بر کیمیا در. کیمیاغه بیک اوستا بولغان کشیلر، فابریقلرده و زاؤودلرده یلینه بیشه ر آلتیشه ر مڭ صوم ژالونیه آلالر.

بو علمک شول قدر زور بر علملکدرکه بونڭ اوزی اوچون گنه یاصالغان مکتبلرده بیک کوبدر.

هندسه

یوللر نی تیگزله ب یاصاونی، یورط و کوپر کبک نرسه لر نڭ پلانینی یاصاونی، بیرنڭ خریطه (قارطه سینی) توشورونی، بیرلر نی اولچه ونی، بیوک طاولر نی و یورطارنڭ بییکلیگینی بلونی، بوکار اوغشاغان نرسه لر نی کاغد اوستینه صزوب اویره ته طورغان علمگه هندسه (گیئومیتریا) دیلر.

بتون تيمور بوللر، پاراخوتلر، شهرلرده گى زور يورطلر، ماشينلر بارده علم هندسه بله ايڭ ئلوك كاغدگه ياصالوب آندن صوڭ بىر بايسه صو اوستينه ياصالادر. دنياده شول قدر علم هندسه گه اوستا كشيپلر باردرکه، آنلر بر پلان ياصاو اوچون بوزهر مڭ صوم آچه آلار.

هيئت

بىرنڭ، قوياشنىڭ، اينڭ وبوتەن يولذر لرنڭ ئەيلەنوب، بونلرنڭ بر بىرنىن يراقلغن وبونلرنڭ زورلقلرن سويلى طورغان علم گه هيئت «قوسموغرافيا» دىب ئەيتەلر. قېلەنڭ قاي طرفىدە اولدىغى، آى وقوياش طوتولور يىنڭ سببلىرى، ساعت نىچەدە ايگانلىگى، قوياش، آى وبوتەن يولذر لرنڭ بىردن يراقلىقى وبولرغە اوخشاغان بىك كوب نرسەلر بو علم بلەنەدر. بو علمنى يىخسى بلگان كشى نى قدر دىنسىز بولسەدە، بو دنيانڭ زورلغىنە، قوياش ويولذر لرغە قاراغاندە طورا طورغان بىرمزىڭ كچكنە لسگىنە، قاراب، بولرنى بار فيلغان الله تعالى نڭ نى قدر كوچلى ونى قدر زور بولووى كىرە كلەگىن ايسە بلەسە نى اشلەمە گە بلەمە نىچە اوزىنڭ بىك كچكنە لسكىنى وعاجز لسكىنى افرار قىلور.

تنبیه

مىن سوگە بو كچكنە كتابدە، علملرنڭ بىك كىرەكلى وبىك مشهور بولغانلر بىن غنە سويلەدم. دنياده بونلردن باشقە طاغن بىك كوب تورلى علملر باردر. بار علمنى دە بر كشيگە، يىخسى بلو مكن توگلدەر. شونڭ اوچون زور مکتبلردە برگنە تورلى علمك اوقلادر.

قايىسى كشيپلر گە فلان حضرت فلان علمنى بلەمى ديسەڭ بىك آچولانوب «اول حضرتنڭ بلەمە گانى يوق، مىن آنى نىچك بلەمى ونادان دىب ئەيتەسڭ» دىب ئەيتەلر. بو بىك يا كلش ايسە بدر. بلكە موندى سوز بلە كفر بو واحتمالى باردر. بار نرسە نى دە بلە طورغان بر الله غنەدر. بولای دىب ئەيتو الله تعالى گە علم صفتندە مشابھە (اوخشاوچى) كورسەنو بولادر. حضرتىنى ماقطاسى كىلگان كشى بوندىن باشقە ماقتى طورغان سوزلردە طابا آلور. يالغان بلە ماقتاودن بر فايدە چقماس. بارى عقلى كشيپلرنى اوزندن كولدر وگنە بولور.

جبر

حساب مسئله لرینی رقم لر اورنینه حرف لر یازوب چغارو علمینه علم جبر (آلگبر) دیب ئه یته لر.
حکمت، هندسه، کیمیا، هیئت کبک علملکلرنی جبرو حساب بلمه پنجه اویره نوب بولمیدر. بو علملر ناک فایده سی، نی قدر کوب بولغانون شوشی سوزدن آکلارغه بولور. بو ایکی علم صبیلرنک عقللرین آرتدرو اوچونده بیک فایده لیدر.

خاتمه

سز گه بو کتابده، یخشی خلق اوگورته طورغان حکایه لر بله، قایسی بر علملرنک نی ایکانینسی و آلارنک فایده لرینی سویله دم. الله تله سه ایکنچی ییل کتابنده یخشی ویامان خلقلرنی، قایسی بر علملکلردن آساتراق، سز آکلاردای سوزلرنی سویلرمن. بالالر! مینم امیدم سزده در. مقصودم، ئه یتدکان سوزلرمنی سز گه طکل توب، بو کتاب بو پنجه اش کورمه گه طرشدر مقدر. اوفسکز، طرشکز، الله تله سه اوسه رسز، زور بولورسز، قایسکز، دوقتور، قایسکز ماشیناچی، قایسکز مهندس، قایسکز میخانیک، قایسی برکز زور صنوچی اولور. بو دنیاده طرشمق بله، بولمی قالا طورغان نرسه یوقدر. یالقو کشی اوزینه، خلقینه، نسل اوروغینه، دینینه ضرر لیدر. حاضر یالقو لق زمانی اوزدی. بو زمان طرشو زمانی در. بو زمان، طرشمغان کشیلر آچ ویالانفاچ قالا طورغان زماندر. ایسکی آنا وبابالرمز کبک بار نرسه گده قارشوب اوقومی، بلمی، طرشمی طورساق، بزنیك اوچون راحتک، بایلق یوقدر. الله نی یازغان بولسه شول بولور دیب، طرشماینجه میچ باشنده یاتو توکل توکلدر. بلکه بو ناچار منهدردن صانالغان جبرک (فاتالیزم) در.

الله تعالی و پیغمبرلر، ایك ئلك طرشورغسه، آندن صوگ اللهغه طاپشورورغه قوشقان.

طرشایق بالالر! طرشایق!